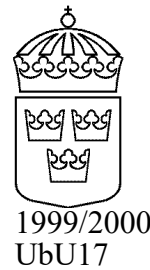

Utbildningsutskottets betänkande

1999/2000:UbU17

Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utbildningsutskottet regeringens proposition 1999/2000:81 *Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering* samt motioner med anknytning till denna. Utskottet har inhämtat yttranden från övriga berörda utskott. Yttranden från socialutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, näringsutskottet och bostadsutskottet bifogas betänkandet.

Utbildningsutskottet tillstyrker förslagen i propositionen och föreslår att motionsyrkandena avslås. Förslagen innebär att det inrättas fyra nya myndigheter för forskningsfinansiering: Vetenskapsrådet, ett forskningsråd för sociala frågor och arbetsliv, ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering samt en myndighet för finansiering av forskning och utvecklingsarbete.

Vetenskapsrådet inrättas med stöd av lag. Vetenskapsrådets främsta uppgift skall vara att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden. Vetenskapsrådet skall överta de ansvarsområden som nu handhas av Forskningsrådsnämnden, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet och Teknikvetenskapliga forskningsrådet.

Inom Vetenskapsrådet kommer att inrättas tre ämnesråd för humaniora-samhällsvetenskap, medicin respektive natur- och teknikvetenskap.

Forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv övertar det ansvarsområde som handhas av Socialvetenskapliga forskningsrådet och delar av det ansvarsområde som handhas av Rådet för arbetslivsforskning.

Forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering övertar de ansvarsområden som handhas av Byggforskningsrådet och Skogs- och jordbrukets forskningsråd.

Fler än hälften av ledamöterna i Vetenskapsrådet, i ämnesråden och i de båda områdesinriktade forskningsråden skall utses av representanter för forskarsamhället genom ett elektorsförfarande.

Ett Forskningsforum inrättas med uppgift att verka för dialog och samverkan mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänheten och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen.

Den nya myndigheten för finansiering av forskning och utvecklingsarbete (FoU) skall svara för behovsstyrd forskning och utvecklingsarbete till stöd för innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt. Myndigheten övertar de ansvarsområden som nu handhas av Kommunikationsforskningsberedningen, de FoU-finansierande delarna av Närings- och teknikutvecklingsverkets verksamhet samt delar av det ansvarsområde som handhas av Rådet för arbetslivsforskning.

De nya myndigheterna bör kunna påbörja sin verksamhet den 1 januari 2001.

I en gemensam reservation föreslår Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet avslag på propositionen. Därtill finns ytterligare reservationer från ett eller flera av dessa partier.

Propositionen

Regeringen har i proposition 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering föreslagit

1. att riksdagen antar regeringens förslag till lag om Vetenskapsrådet,
2. att riksdagen godkänner riktlinjer för en ny myndighetsorganisation för forskningsfinansiering,
3. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om avveckling av Forskningsrådsnämnden, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet och Teknikvetenskapliga forskningsrådet (avsnitt 5.2),
4. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om avveckling av Socialvetenskapliga forskningsrådet (avsnitt 5.3),
5. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om avveckling av Bygghälsningsrådet och Skogs- och jordbrukets forskningsråd (avsnitt 5.4),
6. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om avveckling av Kommunikationsforskningsberedningen och Rådet för arbetslivsforskning (avsnitt 5.5).

Lagförslaget bifogas detta betänkande som *bilaga 1*.

Motionerna

Motioner med anledning av proposition 1999/2000:81
Forskning för framtiden – en ny organisation för
forskningsfinansiering

1999/2000:Ub23 av Elizabeth Nyström (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att idrottsforskning bör ingå som ett område under det föreslagna vetenskapsrådet,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att idrottsrörelsen blir representerad i ämnesråden.

1999/2000:Ub24 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppföljningen av kulturforskningen.

1999/2000:Ub25 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår propositionen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett svenskt "National Institute of Health",
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett vetenskapsråd för naturvetenskap och teknik,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett vetenskapsråd för humaniora och samhällsvetenskap,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett forskningsråd för jordbruk, skogsbruk, trä och livsmedel,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en myndighet för teknisk och industrirelaterad forskning.

1999/2000:Ub26 av Ulf Nilsson m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen med avslag på regeringens proposition 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering begär att regeringen återkommer med ett nytt förslag till organisation för forskningsfinansiering,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bristen på remissbehandling,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att basresurserna, i form av fakultetsanslag och fasta resurser, för forskning vid universitet och högskolor skall öka,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den politiska styrningen över forskningsrådets inriktning skall hållas tillbaka till förmån för den vetenskapliga bedömningsgrunden,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om för stor andel av regeringen utsedda representanter i forskningsrådets styrelser,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en motsvarighet till FRN:s genusforskningskommitté bör fortleva även efter en omorganisation.

1999/2000:Ub27 av Sofia Jonsson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen – med avslag på propositionen – som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett brett samråd inför den fortsatta beredningen av forskningspolitiken,
2. att riksdagen – om yrkande 1 avslås – som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att de fasta forskningsresurserna till landets högskolor bör öka, såväl i absoluta som i relativa tal,
3. att riksdagen – om yrkande 1 avslås – som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en ordning bör prövas där all offentlig forskningsfinansiering bör redovisas i en samlad forskningsbudget,

4. att riksdagen – om yrkande 1 avslås – som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att eventuellt ökade kostnader i samband med ombildandet av rådsorganisationen inte får medföra krympande ekonomiskt utrymme för verksamheten,

5. att riksdagen – om yrkande 1 avslås – som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att indelningen av ämnesråden bör vara ett för humaniora-samhällsvetenskap, ett för medicin, ett för naturvetenskap och ett för teknikvetenskap,

6. att riksdagen – om yrkande 1 avslås – som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att huvudregeln för forskningsråden bör vara att de tar det fulla ansvaret för den verksamhet de stöder genom att finansiera hela projekt.

1999/2000:Ub28 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari yrkas att riksdagen med avslag på proposition 1999/2000:81 hos regeringen begär förslag enligt de principer om en helhetslösning för finansiering av forskningen som presenterats i motionen.

1999/2000:Ub29 av Per Erik Granström m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statens roll och ansvar i samband med landstingens och kommunernas egen FoU,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av forskningsrådets forskningsstöd.

1999/2000:Ub30 av Karin Svensson Smith och Stig Eriksson (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inom ramen för det uppdrag den nya organisationskommittén får skall ingå ett specifikt program för hela trafik- och transportforskningen,

2. att regeringen återkommer med ett förslag om hur de olika trafikverkens FoU-ansvar och motsvarande medel skall flyttas över till ett specifikt program för trafik- och transportforskning.

Motion med anledning av proposition 1999/2000:86 Ett informationssamhälle för alla

1999/2000:T28 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett svenskt National Institute of Health,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en myndighet för teknisk och industrirelaterad forskning,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om upprättandet av bilaterala samarbetsavtal med de främsta forskningsmiljöerna i världen inom hälsa, medicin och IT.

Inledning

I Sverige görs i dag betydande insatser inom forskning och utveckling (FoU). Internationella jämförelser visar att Sverige är det land som avsätter störst andel av bruttonationalprodukten till FoU. En betydande del av FoU-insatserna finansieras av näringslivet. Staten svarar framför allt för grundforskning och forskarutbildning men också för forskning till stöd för utvecklingen inom olika samhällssektorer. Statsmakterna anvisar medel för forskning genom anslag till universitet och högskolor, till forskningsråd och till olika sektorsforskningsmyndigheter. Grundläggande principer för den svenska forskningspolitiken slogs fast av riksdagen i oktober 1999 i samband med behandlingen av propositionen Vissa forskningsfrågor (prop. 1998/99:94, bet. 1999/2000:UbU3, rskr. 9).

Propositionen *Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering* (prop. 1999/2000:81) innehåller förslag till ändrad myndighetsorganisation med avseende på de medel som fördelas av forskningsråd och av sådana sektorsforskningsmyndigheter som enbart arbetar med frågor om forskningsfinansiering.

Utbildningsutskottet har inhämtat yttranden över propositionen och motioner i hithörande frågor från övriga berörda utskott. Yttranden har inkommit från socialutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, näringsutskottet och bostadsutskottet. Yttrandena bifogas detta betänkande som bilaga 2–6.

Huvuddragen i den föreslagna myndighetsorganisationen

Regeringens förslag innebär att tre nya forskningsråd och en ny myndighet för finansiering av forskning och utvecklingsarbete inrättas.

Ett av de nya forskningsråden är Vetenskapsrådet. Vetenskapsrådet inrättas med stöd av lag. Vetenskapsrådets främsta uppgift skall vara att ge stöd till grundläggande forskning inom samtliga vetenskapsområden. Till Vetenskapsrådet förs de ansvarsområden som nu hör till Forskningsrådsnämnden, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet och Teknikvetenskapliga forskningsrådet.

Inom Vetenskapsrådet skall finnas ämnesråd för humaniora-samhällsvetenskap, medicin respektive natur- och teknikvetenskap.

Ett forskningsråd för sociala frågor och arbetsliv övertar ansvaret för de områden som nu hör till Socialvetenskapliga forskningsrådet samt delar av området för Rådet för arbetslivsforskning.

Ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering övertar ansvaret för de områden som nu hör till Skogs- och jordbrukets forskningsråd och Byggnadsforskningsrådet samt delar av Naturvårdsverkets område.

Fler än hälften av ledamöterna i Vetenskapsrådets styrelse, i ämnesråden och i styrelserna för de områdesinriktade forskningsråden skall utses av forskarsamhället genom ett elektorsförfarande.

En ny myndighet för forskning och utveckling övertar ansvaret för de områden som nu hör till Kommunikationsforskningsberedningen, delar av Närings- och teknikutvecklingsverkets område samt delar av området för Rådet för arbetslivsforskning.

Ett Forskningsforum inrättas med uppgift att verka för dialog och samverkan mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänheten och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen.

En organisationskommitté skall förbereda och genomföra bildandet av de nya myndigheterna. De nya myndigheterna bör kunna påbörja sin verksamhet den 1 januari 2001.

Förslag om avslag på propositionen, m.m.

Moderata samlingspartiet (motion 1999/2000:Ub25 yrk.1), Kristdemokraterna (motion 1999/2000:Ub28), Centerpartiet (motion 1999/2000:Ub27 yrk. 1) och Folkpartiet (motion 1999/2000:Ub26 yrk. 1) föreslår att riksdagen skall *avslå propositionen*. Moderata samlingspartiet har förslag om en alternativ myndighetsorganisation. Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet vill att regeringen skall återkomma med förslag som beaktar riktlinjer som anges i respektive motion. I motion 1999/2000:Ub26 (yrk. 2) anger Folkpartiet att riksdagen skall ge regeringen till känna att regeringen skall återkomma med ett förslag som blivit föremål för *en bred remissbehandling*.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Myndighetsorganisationen för forskningsfinansiering har byggts upp successivt under lång tid. Föregångare till de nuvarande forskningsråden inrättades redan på 1940-talet. En forskningsrådsreform genomfördes år 1977, dvs. för nu snart ett kvarts sekel sedan. Även sektorsforskningsorganen har funnits länge. Ett råd för byggnadsforskning inrättades, till exempel, i början av 1960-talet. Föregångare till Närings- och teknikutvecklingsverket tillkom i slutet av 1960-talet.

Sedan dagens myndighetsorganisation för forskningsfinansiering etablerades har stora förändringar ägt rum inom såväl forskningen som det omgivande samhället. Det innebär nya krav på forskningspolitiken och forskningsplaneringen bl.a. vad gäller tvärvetenskapliga insatser, kraftsamling och flexibilitet, vilket i sin tur ställer nya krav på berörda myndigheter. Utskottet finner således starka skäl tala för att nu göra en samlad reformering av myndighetsorganisationen för forskningsfinansiering.

De nu aktuella organisationsförändringarna har föregåtts av ett omfattande utredningsarbete och en mycket bred diskussion. De organisatoriska frågorna var centrala redan i arbetet inom Forskningsfinansieringsutredningen, som lade fram sitt betänkande (SOU 1996:29) *Forskning och pengar* våren 1996. Myndighetsorganisationen var likaså en viktig fråga i den forskningspolitiska utredningens (Forskning 2000) arbete. I Forskning 2000 ingick företrädare för samtliga riksdagspartier. Forskning 2000:s betänkande (SOU 1998:128) *Forskningspolitik* remissbehandlades av mer än 200 remissinstanser. Remissbehandlingen av Forskning 2000:s förslag gav, vilket framhålls i den nu aktuella propositionen, ett omfattande underlag för den fortsatta be-

redningen av frågan om organisationen för den statliga forskningsfinansieringen.

De förslag som ligger till grund för förevarande proposition – rapporterna *Att finansiera forskning och utveckling* (Ds 1999:68) respektive *Utredning om vissa myndigheter* – har varit föremål för av Regeringskansliet ordnade remissmöten med deltagande inte bara av företrädare för berörda myndigheter utan också företrädare för bl.a. universitet och högskolor.

Utskottet anser mot denna bakgrund att frågan om myndighetsorganisation för forskningsfinansiering har blivit föremål för erforderlig beredning.

Två partier föreslår tillkännagivanden om *de fasta forskningsresurserna till universitet och högskolor*. Centerpartiet framhåller i motion 1999/2000:Ub27 (yrk. 2) att proportionerna mellan fasta och rörliga forskningsmedel under ett par decenniers tid stadigt har förskjutits till de fasta forskningsresursernas nackdel. Denna trend måste nu brytas. De fasta forskningsresurserna till högskolorna bör öka såväl i absoluta som i relativa tal. Enligt motion 1999/2000:Ub26 (yrk. 3) från Folkpartiet är stora fasta forskningsresurser en förutsättning för den fria forskningen. Basresurserna till universitet och högskolor måste därför öka.

I motion 1999/2000:Ub29 (yrk. 1) (s) föreslås tillkännagivande i fråga om *statens roll och ansvar i samband med landstingens och kommunernas FoU*. Regeringen bör utreda och komma med förslag i fråga om statlig forskningsfinansiering till stöd för en positiv utveckling av landsbygdens och kommunernas verksamheter.

Centerpartiet föreslår i motion 1999/2000:27 (yrk. 3) tillkännagivande om *en samlad forskningsbudget*. Det är, enligt motionen, nu svårt att få överblick över de samlade offentliga forskningsresurserna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Enligt 2000 års ekonomiska vårproposition (prop. 1999/2000:100) kommer resurserna för grundforskning och forskarutbildning att – utöver de förstärkningar med sammanlagt 779 miljoner kronor som redan beslutats för åren 2000–2002 – öka med ytterligare 500 miljoner år 2003. Regeringen kommer hösten 2000 att vid sidan av budgetpropositionen lägga fram en samlad forskningspolitisk proposition. Budgetpropositionen och forskningspropositionen kommer att innehålla förslag i frågor som rör omfattningen och inriktningen av forskningsresurserna. I hithörande frågor har regeringen ett omfattande underlag bland annat i de forskningsstrategier, som på regeringens uppdrag utarbetats av universitet och högskolor, forskningsråd och andra myndigheter.

Forskningspolitiska propositioner har sedan början av 1980-talet regelbundet lagts fram av regeringen. De forskningspolitiska propositionerna ger återkommande en samlad bild inte bara av den statliga forskningsfinansieringen utan också av övriga forskningsinsatser i landet.

Vetenskapsrådet, m.m.

Regeringen föreslår att ett nytt forskningsråd, Vetenskapsrådet, inrättas med stöd av lag. Vetenskapsrådet skall ansvara för stöd till grundläggande forsk-

ning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden. Vetenskapsrådet skall därutöver svara för finansiering av dyrbar vetenskaplig utrustning, nationella och internationella forskningsanläggningar, högpresterande datorsystem och longitudinella databaser inom det samhällsvetenskapliga området. Ytterligare en uppgift för Vetenskapsrådet skall vara vetenskaplig planering av polarforskningsexpeditioner.

Vetenskapsrådet skall vidare ha uppgifter av mer övergripande karaktär. Rådet skall således bl.a. svara för internationella utvärderingar av forskning. Rådet skall även ha ett nationellt ansvar för att i samverkan med universitet och högskolor åstadkomma en effektiv profilering av forskningen samt för att skapa goda forskningsmiljöer för den svenska forskningen. Rådet skall ta initiativ till breda kraftsamlingar, där flera finansiärer engageras kring särskilda forskningsområden, och till mång- och tvärvetenskapliga insatser.

En viktig del i Vetenskapsrådets arbete skall vara forskningspolitiska analyser och rådgivning till regeringen i forskningsfrågor. Vetenskapsrådet skall vidare svara för forskningsinformation.

Inom Vetenskapsrådet inrättas ämnesråd, ett för humaniora-samhällsvetenskap, ett för medicin och ett för natur- och teknikvetenskap. Ämnesråden skall, inom de ramar som anges av statsmakterna, besluta om medelsfördelning till forskningsprojekt m.m. Ämnesråden skall tillsammans med universitet och högskolor bevaka den svenska och internationella forskningens utveckling och bygga upp svensk forskning inom områden av särskild betydelse. Vetenskapsrådet skall kunna såväl ge riktlinjer för ämnesrådets medelsfördelning m.m. som delegera uppgifter till ämnesråden.

Vetenskapsrådet inrättas under Utbildningsdepartementet. Medel skall anvisas under ett anslag till Vetenskapsrådet. Inom detta anslag anges minsta anslagsbelopp till vart och ett av ämnesråden. Vetenskapsrådet skall disponera egna resurser av betydande storlek. Av de totala resurserna skall dock ämnesrådets andel utgöra den väsentligt större delen.

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 1999/2000:Ub25 (yrk. 2, 3 och 4) att det i stället för Vetenskapsrådet och ämnesråden inrättas tre myndigheter: *ett svenskt "National Institute of Health", ett vetenskapsråd för naturvetenskap och teknik samt ett vetenskapsråd för humaniora och samhällsvetenskap*. Också i motion 1999/2000:T28 (yrk. 21) föreslår Moderaterna att det inrättas ett svenskt National Institute of Health. Enligt motionärerna är förslaget att inrätta ett övergripande Vetenskapsråd uttryck för en felsyn. Rådet innebär risk för onödigt dubbelarbete. Ett centralt "överråd" blir dessutom, enligt motionen, lätt ett offer för godtycke, politiska påtryckningar eller dagsdebattens sländor och kortsiktigheter.

I motion 1999/2000:Ub23 (m) anförs dels att *idrottsforskning* bör ingå som ett område under Vetenskapsrådet (yrk. 1), dels att idrottsrörelsen bör bli representerad i ämnesråden (yrk. 2).

Centerpartiet förordar i motion 1999/2000:Ub27 (yrk. 5) att indelningen i ämnesråd skall ansluta till den indelning i vetenskapsområden som används för medelsanvisningen till forskning och forskarutbildning vid universitet och högskolor. Det innebär att det skall finnas *ett ämnesråd för naturvetenskap och ett för teknikvetenskap*.

Folkpartiet framhåller i motion 1999/2000:Ub26 (yrk. 6) att *genusforskningen* fortfarande behöver särskilt stöd. Riksdagen bör ge regeringen till känna att en motsvarighet till FRN:s genusforskningskommitté bör fortleva även efter en omorganisation.

Motion 1999/2000:Ub24 (m) redovisar farhågor för att den nya organisationen skall drabba *kulturforskningen*. Motionärerna vill att Kulturdepartementet skall följa utvecklingen och jämföra utvecklingen för den kulturpolitiska forskningen inom Vetenskapsrådet, som enligt regeringens förslag skall svara för forskning inom humaniora och konst, och utvecklingen inom det föreslagna forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering, som skall ansvara bl.a. för arkitektur- och kulturmiljöfrågor.

U t s k o t t e t delar regeringens bedömningar i fråga om det föreslagna Vetenskapsrådet. Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om Vetenskapsrådet. Vidare föreslår utskottet att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Som huvudprincip gäller att myndigheter under regeringen inte inrättas med stöd av lag. Undantag bör dock göras beträffande Vetenskapsrådet. Vetenskapsrådets verksamhet avser i första hand den fria grundforskningen inom universitet och högskolor. Grunderna för universitetens och högskolornas verksamhet anges i högskolelagen (1992:1434). Det är angeläget att den nya forskningsfinansierande myndigheten på motsvarande sätt ges en fast grundstruktur och att verksamhetens integritet värnas i ett långsiktigt perspektiv.

Forskningen ställer i ökande utsträckning krav på tvärvetenskapligt samarbete över ämnesgränser, kraftsamling och förmåga till omprioritering. Genom att samla ansvaret för finansiering av forskning inom alla vetenskapsområden inom en myndighet ges förutsättningar för att möta dessa krav. En sådan samlad forskningsfinansieringsmyndighet, det nya Vetenskapsrådet, får också förutsättningar för att svara för en rad övergripande uppgifter inom forskningsområdet. Exempel på sådana uppgifter anges i propositionen. Det gäller bl.a. att svara för internationella utvärderingar av svensk forskning, att verka för profilering av forskningen vid universitet och högskolor och att skapa goda forskningsmiljöer, att svara för forskningspolitiska analyser och för forskningsinformation. Genom sin bredd och kompetens kan Vetenskapsrådet också fylla en viktig funktion som rådgivare till regeringen i forskningsfrågor.

De organisationsförslag som Moderaterna för fram i motionerna 1999/2000:Ub25 (yrk. 2, 3 och 4) och 1999/2000:T28 (yrk. 21) innebär en fortsatt splittrad organisation med de svårigheter som ligger i en sådan bl.a. när det gäller att åstadkomma samlade insatser över ämnesgränser.

Synpunkter på den närmare inriktningen av Vetenskapsrådets verksamhet och på organisationen inom Vetenskapsrådet förs, som redovisats ovan, fram i några motioner. Utskottet vill med anledning därav anföra följande.

Forskning med anknytning till eller av betydelse för idrott kan bedrivas inom en rad olika ämnen. Idrottsforskning kan också ha tvärvetenskaplig karaktär. Forskare med inriktning mot olika idrottsfrågor kommer således att kunna ansöka om medel från – beroende på det enskilda projektets inriktning – alla ämnesråden under Vetenskapsrådet. I Vetenskapsrådets ansvar för

tvärvetenskaplig forskning ligger vidare att stöd för tvärvetenskapliga insatser inom idrottsforskning kommer att kunna sökas hos rådet. Utskottet utgår från att regeringen beaktar behovet av företrädare för olika samhälleliga verksamheter när ledamöter utses i Vetenskapsrådet och i ämnesråden.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det finns nära samband mellan forskningen inom naturvetenskap och teknikvetenskap. Möjligheterna till korsbefruktning och samarbete bör öka väsentligt genom att naturvetenskap och teknikvetenskap förs samman i ett gemensamt ämnesråd. Samtidigt minskar riskerna för dubbelarbete. Ett samlat ämnesråd för natur- och teknikvetenskap blir på så sätt en förstärkning för båda forskningsområdena.

Utskottet tillstyrker också regeringens förslag att ämnesråd inrättas för humaniora-samhällsvetenskap respektive medicin. I ansvarsområdet för ämnesrådet för medicin ingår farmaci, odontologi och vårdvetenskap. Utskottet vill särskilt uppmärksamma ansvaret för vårdforskning, ett relativt nytt forskningsområde som inte hunnit få en stabil bas i den nuvarande rådsorganisationen.

En utvärdering som gjorts av FRN:s genusforskningskommitté visar på många positiva erfarenheter som kan tas till vara i det fortsatta arbetet. Regeringen betonar i propositionen att Vetenskapsrådet skall verka för att genusperspektivet får ett stort genomslag i forskningen. Utskottet delar regeringens bedömning att genusperspektivet berikar forskningen och höjer dess kvalitet.

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet har på regeringens uppdrag utrett och lämnat förslag i fråga om sektorsforskningen inom kulturområdet. Av utredningen framgår att det inom forskningsrådet initierats flera forskningsinsatser av betydelse för kulturområdet och att det finns en stor förståelse för behovet av forskning med denna inriktning. Såväl Vetenskapsrådets som andra forskningsfinansiärers verksamhet kommer självfallet att behandlas ingående i samband med de även i fortsättningen regelbundet återkommande forskningspolitiska propositionerna. Utskottet utgår från att omfattningen och inriktningen av de statligt finansierade forskningsinsatserna då kommer att belysas.

Ett forskningsråd för sociala frågor och arbetsliv

Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) stödjer nu forskning inom det sociala området som syftar till att öka kunskapen om och förståelsen för sociala förhållanden och processer. Rådet för arbetslivsforskning (RALF) fördelar en stor del av det offentliga stödet till forskning för arbetslivssektorn.

Det finns många beröringspunkter mellan ansvarsområdena för SFR och RALF. Forskningen om arbetsmiljö, arbetsliv och arbetsmarknad innefattar frågor som hör nära samman med den socialvetenskapliga forskning som bedrivs med stöd av SFR.

Regeringens förslag om ett nytt forskningsråd för sociala frågor och arbetsliv innebär att ansvaret för finansiering av forskning inom dessa områden samlas i en myndighet. Rådet skall bl.a. i samråd med andra berörda forskningsfinansiärer ta fram forskningsprogram som speglar angelägna forsknings- och utvecklingsbehov och som möjliggör slagkraftiga insatser. Rådet

skall verka för att genusperspektivet får genomslag i forskningen. Rådet skall även verka för jämställdhet mellan kvinnor och män inom forskningen.

Det nya forskningsrådet inrättas under Socialdepartementet.

U t s k o t t e t delar regeringens bedömning att både den socialvetenskapliga forskningen och forskningen i frågor som rör arbetsliv och arbetsmarknad berikas genom att behandlas av samma forskningsråd. Därigenom förbättras förutsättningarna för kraftfulla forskningsinsatser inom berörda områden. Det nya forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv kommer att få en god överblick över hur forskningen utvecklas och kunna på olika sätt initiera och stödja angelägen forskning inom sitt ansvarsområde. Som framgår av propositionen måste rådet samverka med andra forskningsfinansiärer. Det är särskilt viktigt att rådet utvecklar samverkan med den nya FoU-myndigheten. Myndigheterna måste gemensamt överblicka kunskapsutvecklingen i frågor som rör arbetslivets utveckling och fortlöpande fånga upp nya kunskapsbehov och nya forskningsfält.

Ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering

Regeringen föreslår att det inrättas ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering. Det nya forskningsrådets viktigaste ansvarsområde skall vara lantbruksvetenskaplig forskning, miljöforskning och forskning för en ekologiskt hållbar utveckling. Forskningen skall syfta till att öka kunskaperna om de biologiska naturresurserna och mark- och vattenresurserna, samhällets hållbara nyttjande av naturresurser, samhällsplanering, bygg- och förvaltningsfrågor, boendefrågor samt miljöfrågor.

Rådet övertar de ansvarsområden som hör till Byggforskningsrådet och Skogs- och jordbrukets forskningsråd. Rådet övertar även delar av Naturvårdsverkets forskningsuppgifter. Det nya forskningsrådet inrättas under Miljödepartementet.

I motion 1999/2000:Ub25 (yrk. 5) föreslår Moderaterna ett tillkännagivande om *ett forskningsråd för jordbruk, skogsbruk, trä och livsmedel*. Ett sådant forskningsråd, som spänner över förädlingskedjan från jorden och skogen till livsmedel respektive förädlade trätekniska varor, skulle möjliggöra en förstärkt forskning för några av Sveriges mest grundläggande basnäringar.

U t s k o t t e t instämmer i regeringens förslag och anser att motionsyrkandet skall avslås.

Forskning som nu stöds av Byggforskningsrådet, Skogs- och jordbrukets forskningsråd samt Naturvårdsverket har många beröringspunkter genom inriktningen mot ett hållbart samhälle. Detta motiverar att ansvaret för forskningen, i enlighet med regeringens förslag, förs samman till ett nytt forskningsråd. Därmed skapas bättre förutsättningar för kraftfulla och allsidiga forskningsinsatser med ett helhetsperspektiv.

Forskningsrådets styrelser, arbetsformer, m.m.

Vetenskapsrådets styrelse skall, enligt propositionen, bestå av tretton ledamöter, inklusive ordförande och rådets chef. Åtta av ledamöterna skall ha

hög vetenskaplig kompetens och utses av forskarsamhället genom ett förfarande med elektorsval. Övriga ledamöter, däribland ordföranden och rådets chef, utses av regeringen.

Ämnesråden inom Vetenskapsrådet skall vardera bestå av elva ledamöter inklusive ordföranden. Sju ledamöter utses av forskarsamhället genom ett förfarande med elektorsval. Övriga ledamöter, däribland ordföranden, utses av regeringen. Vid varje ämnesråd skall finnas en huvudsekreterare med hög vetenskaplig kompetens.

Vetenskapsrådets och ämnesrådets verksamhet organiseras i en gemensam kansliorganisation.

Styrelserna för de områdesinriktade forskningsråden skall bestå av tretton ledamöter, inklusive ordförande. Sju ledamöter utses av forskarsamhället genom ett förfarande med elektorsval. Övriga ledamöter, däribland ordföranden, utses av regeringen. Verksamheten vid vart och ett av de områdesinriktade forskningsråden skall ledas av en huvudsekreterare med hög vetenskaplig kompetens.

Regeringen framhåller att det är angeläget att uppnå en jämn könsfördelning i samtliga styrelser.

Folkpartiet föreslår i motion 1999/2000:Ub26 (yrk. 4) ett tillkännagivande om att *den politiska styrningen* över forskningsrådets inriktning skall hållas tillbaka till förmån för vetenskapliga bedömningar. I samma motion (yrk. 5) föreslås också tillkännagivande om att det blir för stor *andel av regeringen utsedda representanter i forskningsrådets styrelser*.

Centerpartiet anser – motion 1999/2000:Ub27 (yrk. 6) – att huvudregeln för forskningsråden bör vara att de tar det fulla ansvaret för den verksamhet de stöder genom att *finansiera hela projekt*.

Motion 1999/2000:Ub29 (yrk.2) (s) framhåller att *inriktningen av forskningsrådets forskningsstöd* bör vara sådan att också andra än forskare vid universitet och högskolor kan få finansiering från råden.

I motion 1999/2000:T28 (yrk. 23) förespråkar Moderaterna *bilateral samarbetsavtal* med de främsta forskningsmiljöerna i världen *inom hälsa, medicin och IT*.

U t s k o t t e t delar regeringens bedömningar i fråga om forskningsrådets styrelser, arbetsformer m.m. och föreslår att motionsyrkandena avslås.

Statsmakterna anger övergripande riktlinjer för användningen av de statliga forskningsresurserna. För de resurser som ställs till universitetens och högskolornas förfogande sker detta huvudsakligen genom besluten om medelsfördelning mellan vetenskapsområden samt genom vissa öronmärkningar inom ramen för anvisade anslag. För de medel som skall fördelas av forskningsfinansierande myndigheter ligger statsmakternas övergripande forskningspolitiska beslut huvudsakligen i resurstilldelningen till de olika myndigheterna. Normalt görs mycket få öronmärkningar av hur anvisade medel närmare skall användas. Huvudprincipen är att det är berörda myndigheter som inom ramen för anvisade anslag har ansvaret för hur medlen fördelas och används. Utskottet utgår från att medelsanvisningarna också i fortsättningen kommer att utformas på detta sätt.

Företrädare för forskarsamhället, utsedda genom ett system med elektorsval, skall utgöra majoriteten i såväl Vetenskapsrådets styrelse som ämnesråden. Övriga ledamöter skall utses av regeringen. Styrelsesammansättningen motsvarar i huvudsak vad som gäller för de nuvarande forskningsråden. Denna ordning gör det möjligt inte bara att låta kvalificerade vetenskapliga bedömningar vara utslagsgivande utan också att i beslutsfattandet få in värdefulla synpunkter med ett bredare samhälleligt perspektiv. Utskottet delar regeringens uppfattning att det är angeläget med en jämn könsfördelning i samtliga styrelser.

Vetenskapsrådets chef skall utses av regeringen. Huvudsekreterarna i ämnesråden skall däremot, på motsvarande sätt som huvudsekreterarna i dagens forskningsråd, utses av respektive ämnesråd. Till dessa befattningar skall, vilket framhålls i propositionen, utses personer med hög vetenskaplig kompetens.

Verksamheten inom de två områdesinriktade forskningsråden skall både ha hög vetenskaplig kvalitet och bedömas angelägen ur berörda samhällssektors perspektiv. Råden måste därför ha interna arbetsformer som möjliggör en samlad bedömning av vetenskaplig kvalitet och sektorsrelevans. Såväl i rådets styrelse som i dess beredningsorgan måste ingå både forskare och sektorsföreträdare. Styrelsen skall, enligt regeringens förslag, bestå av tretton ledamöter, varav sju utses av forskarsamhället och sex av regeringen. Utskottet finner denna sammansättning väl avvägd. Styrelserna för de områdesinriktade forskningsråden utser huvudsekreterare, som skall ha hög vetenskaplig kompetens.

Ekonomistyrningsverket har på regeringens uppdrag utrett frågor om kostnadsfördelningen mellan universitet och högskolor å ena sidan och externa finansierare å den andra. Ekonomistyrningsverket har redovisat sitt uppdrag i rapporten Kalkylmodell för beräkning av kostnader för forskning vid universitet och högskolor. Rapporten bereds nu inom Regeringskansliet. Det är självfallet viktigt att det råder klarhet i fråga om ansvarsfördelningen mellan forskningsfinansierande myndigheter å ena sidan och universitet och högskolor å den andra vad gäller olika slag av kostnader. Utskottet utgår från att regeringen kommer att redovisa sina ställningstaganden i hithörande frågor i budgetpropositionen och den forskningspolitiska propositionen hösten 2000.

Med anledning av Moderaternas yrkande om bilaterala samarbetsavtal i motion 1999/2000:T28 (yrk. 23) vill utskottet framhålla att det måste ankomma på de nya myndigheterna och på universitet, högskolor och forskare att finna lämpliga verksamhetsformer, bland annat former för samverkan med forskningsmiljöer i andra länder.

En myndighet för forskning och utveckling

Regeringen föreslår att det inrättas en ny myndighet med uppgift att initiera och finansiera behovsstyrd forskning och utveckling till stöd för innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt. Verksamheten skall omfatta stöd till FoU inom bl.a. teknik, transporter, kommunikation, arbetsliv och arbetsmarknad liksom uppgiften att verka för att ny kunskap tas till vara och omsätts i produkter, processer, tjänster, ett utvecklande arbetsliv, regelverk

etc. Verksamheten skall svara såväl mot näringslivet som mot delar av det övriga samhällets behov. Områdena informationsteknologi och IT-tillämpning kommer under de närmaste åren att vara särskilt betydelsefulla. Myndigheten skall vidare bl.a. verka för att industriforskningsinstitutens roll i innovationssystemet utvecklas. Myndigheten övertar ansvaret för de områden som nu hör till Kommunikationsforskningsberedningen och delar av Närings- och teknikutvecklingsverkets verksamhet samt delar av de områden som hör till Rådet för arbetslivsforskning. Myndigheten inrättas under Näringsdepartementet.

Moderaterna föreslår i motion 1999/2000:Ub25 (yrk. 6) och i motion 1999/2000:T28 (yrk. 22) ett tillkännagivande om *en ny myndighet för teknisk och industrirelaterad forskning*. Myndigheten för teknisk och industrirelaterad forskning bör i första hand ansvara för den forskningsfinansiering som i dag framför allt ligger på Närings- och teknikutvecklingsverket, på Byggnadsforskningsrådet och på Kommunikationsforskningsberedningen. Det bör också prövas om inte myndighetens ansvar också skulle omfatta statens finansiering av verksamheten inom industriforskningsinstitutet.

U t s k o t t e t, som delar regeringens bedömning, föreslår att motionsyrkandena avslås.

Ett effektivt innovationssystem får nu allt större betydelse för ekonomisk tillväxt och välståndsutveckling. Innovationsfrågorna ställer krav på ett fördjupat samarbete över ämnes- och sektorsgränserna. En effektiv näringspolitik i ett land av Sveriges storlek ställer också högre krav på möjligheterna att kraftsamla kring särskilt viktiga områden och på möjligheterna till omprioriteringar. De snabba förändringarna i omvärlden skapar ett ökat behov av flexibilitet. Det är viktigt att organisationen för forskningsfinansiering utformas utifrån dessa krav. I detta ligger bland annat att organisationen för stöd till forskning och utvecklingsarbete måste kunna bidra till att kunskap kan kombineras mellan olika arbetsfält och kompetensområden. Den av regeringen föreslagna nya myndigheten för forskning och utveckling ger, enligt utskottets mening, genom bredden i verksamhetsområdet goda förutsättningar för detta. Den nya FoU-myndigheten kan arbeta över disciplin- och sektorsgränser och kraftsamla inom viktiga områden. Myndigheten får bl.a. som en angelägen uppgift att utveckla och kraftsamla insatser inom IT-området.

Forskningsforum

Regeringen föreslår att det inrättas ett Forskningsforum med uppgift att verka för dialog och samverkan mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänhet och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen. Ledamöterna i styrelsen för Forskningsforum skall utses av regeringen. I styrelsen skall finnas företrädare för riksdagspartier samt för samtliga forskningsråd och övriga viktigare forskningsfinansierande myndigheter. Forskningsforum skall administrativt knytas till Vetenskapsrådet och anvisas medel inom ramen för Vetenskapsrådets anslag. Forskningsforum skall utvärderas efter fyra år innan beslut fattas om fortsatt verksamhet.

U t s k o t t e t delar regeringens bedömning om behovet av en fast form för kontakterna mellan forskarsamhället och omvärlden. Det föreslagna Forskningsforum fyller denna funktion.

Forskningens snabba framsteg bidrar till ökat välbefinnande och ökad livskvalitet, men kan också väcka oro eller leda till konflikter. Vetenskapens landvinningar kan medföra svåra etiska ställningstaganden eller medföra samhällsförändringar som kräver debatt och politiska beslut. Det är därför angeläget att det finns en väl fungerande dialog mellan forskare, forskningsfinansiärer, avnämare och en bredare allmänhet. En sådan dialog, där bl.a. övergripande forskningspolitiska frågor och frågor som rör förhållandet mellan forskning och samhälle kan behandlas, lägger grunden till ett ömsesidigt förtroende mellan forskare och allmänhet.

Genomförande, m.m.

Regeringen har tillsatt *en organisationskommitté* med uppgift att, under förutsättning att erforderliga beslut fattas av riksdag och regering, vidta de förberedande åtgärder som krävs för att de nya myndigheterna skall kunna inrättas den 1 januari 2001. I organisationskommitténs uppgifter ingår bl.a. att lämna förslag till verksamhetsmål, regleringsbrev, myndigheternas organisation, myndighetsinstruktion samt namn på forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv, forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering respektive myndigheten för finansiering av forskning och utvecklingsarbete. Organisationskommittén skall vidare svara för bemanningen av de nya myndigheterna. Organisationskommittén skall se till att ansökningar och tidigare åtaganden kan hanteras på ett sätt som inte innebär störningar för forskningen under övergångsperioden.

Centerpartiet vill i motion 1999/2000:Ub27 (yrk. 4) ha ett tillkännagivanden om att *eventuellt ökade kostnader i samband med ombildandet av rådsorganisationen* inte får medföra krympande ekonomiskt utrymme för verksamheten.

I motion 1999/2000:Ub30 (v) framförs önskemål om att organisationskommittén skall få i uppdrag att ta fram *ett program för hela trafik- och transportforskningen* (yrk. 1) samt att regeringen skall återkomma med förslag om hur de olika trafikverkens FoU-ansvar och motsvarande medel skall flyttas över till ett sådant program (yrk. 2).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Regeringen har i propositionen redovisat de ekonomiska konsekvenserna av sina förslag. Den nya organisationen bedöms på sikt möjliggöra vissa administrativa samordningsvinster. Under själva övergången till en ny organisation kan framför allt avvecklingen av nuvarande myndigheter orsaka merkostnader. Kostnader förknippade med organisationsförändringen kommer att finansieras inom ram. Utskottet utgår från att medel, som nu används för att finansiera forskning, inte kommer att användas för sådana kostnader.

Näringsutskottet har i sitt yttrande till utbildningsutskottet sammanfattat vad som gäller i fråga om beslut om lokalisering av nya myndigheter. Utbildningsutskottet anser, liksom näringsutskottet, att riksdagen beträffande de

Godkännande av riktlinjer, m.m.

Regeringen har i propositionen hemställt att riksdagen godkänner *riktlinjer för en ny myndighetsorganisation för forskningsfinansiering*. Riktlinjerna har i sina huvuddrag redovisats i det föregående.

U t s k o t t e t, som i det föregående avstyrkt motionsyrkanden rörande de forskningsfinansierande myndigheterna, föreslår att riksdagen godkänner de av regeringen föreslagna riktlinjerna för en ny myndighetsorganisation.

Regeringen har vidare föreslagit att *vissa myndigheter avvecklas*.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen godkänner vad regeringen föreslagit om avveckling av Forskningsrådsnämnden, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet, Teknikvetenskapliga forskningsrådet, Socialvetenskapliga forskningsrådet, Byggforskningsrådet, Skogs- och jordbrukets forskningsråd, Kommunikationsforskningsberedningen samt Rådet för arbetslivsforskning.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *avslag på propositionen*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ub25 yrkande 1, 1999/2000:Ub26 yrkande 1, 1999/2000:Ub27 yrkande 1 och 1999/2000:Ub28,

res. 1 (m, kd, c, fp)

2. beträffande *remissbehandling*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub26 yrkande 2,

res. 2 (fp) – delvis

3. beträffande *fasta resurser för forskning m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ub26 yrkande 3 och 1999/2000:Ub27 yrkande 2,

res. 3 (c) – delvis

res. 2 (fp) – delvis

4. beträffande *statens roll och ansvar för forskning av intresse för landsting och kommuner*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub29 yrkande 1,

5. beträffande *en samlad forskningsbudget*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub27 yrkande 3,

res. 4 (m, c, fp)

6. beträffande *Vetenskapsrådet*
att riksdagen med avslag på motionerna 1999/2000:Ub25 yrkandena 2, 3 och 4 och 1999/2000:T28 yrkande 21 antar regeringens förslag till lag om Vetenskapsrådet,

res. 5 (m) – delvis

7. beträffande *idrottsforskning*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub23 yrkandena 1 och 2,
8. beträffande *indelningen i ämnesråd*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub27 yrkande 5,
res. 6 (c, fp)
9. beträffande *genusforskningskommitté*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub26 yrkande 6,
res. 2 (fp) – delvis
10. beträffande *uppföljning av kulturforskning*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub24,
res. 5 (m) – delvis
11. beträffande *ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering*
att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:Ub25 yrkande 5 godkänner vad utskottet anfört,
res. 5 (m) – delvis
12. beträffande *den politiska styrningen av forskningsråden*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub26 yrkande 4,
res. 7 (m, fp)
13. beträffande *andelen av regeringen utsedda representanter i forskningsrådets styrelser*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub26 yrkande 5,
res. 2 (fp) – delvis
14. beträffande *forskningsrådets fulla ansvar för finansieringen av projekt, m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ub27 yrkande 6 och 1999/2000:Ub29 yrkande 2,
res. 3 (c) – delvis
15. beträffande *bilateral samarbetsavtal*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:T28 yrkande 23,
res. 5 (m) – delvis
16. beträffande *en myndighet för forskning och utveckling*
att riksdagen med avslag på motionerna 1999/2000:Ub25 yrkande 6 och 1999/2000:T28 yrkande 22 godkänner vad utskottet anfört,
res. 5 (m) – delvis
17. beträffande *genomförande m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ub27 yrkande 4 och 1999/2000:Ub30 yrkandena 1 och 2,
res. 3 (c) – delvis
18. beträffande *riktlinjer för en ny myndighetsorganisation för forskningsfinansiering*
att riksdagen godkänner vad regeringen föreslagit i propositionen,
res. 5 (m) – delvis – villk. mom. 6, 11 och 16
19. beträffande *avveckling av vissa myndigheter*
att riksdagen godkänner vad regeringen föreslagit i propositionen om avveckling av

- a) Forskningsrådsnämnden, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet och Teknikvetenskapliga forskningsrådet
- b) Socialvetenskapliga forskningsrådet
- c) Byggeforskningsrådet och Skogs- och jordbrukets forskningsråd
- d) Kommunikationsforskningsberedningen och Rådet för arbetslivsforskning.

Stockholm den 30 maj 2000

På utbildningsutskottets vägnar

Britt-Marie Danestig

I beslutet har deltagit: Britt-Marie Danestig (v), Beatrice Ask (m), Inger Lundberg (s), Yvonne Andersson (kd), Lars Hjertén (m), Lennart Gustavsson (v), Erling Wälivaara (kd), Per Bill (m), Gunnar Goude (mp), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp), Agneta Lundberg (s), Anders Sjölund (m), Nils-Erik Söderqvist (s), Bengt Silfverstrand (s), Krister Örnfjäder (s) och Birgitta Ahlqvist (s).

Reservationer

1. Avslag på propositionen (mom. 1) – m, kd, c, fp

Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Lars Hjertén (m), Erling Wälivaara (kd), Per Bill (m), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp) och Anders Sjölund (m) anför:

Regeringens proposition ”Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering” anges skola skapa bättre förutsättningar för den avancerade kunskapsutvecklingen. Den ger emellertid ett närmast byråkratiskt intryck. Regeringen förefaller inte ha tänkt igenom hur det nya kunskapslandskapet ser ut. Propositionen är ett organisationsschema snarare än en injektion för mer kunnande. Syftet med propositionen sägs vara att skapa en ny organisation för forskningsfinansiering som gör det möjligt att kraftsamla inom viktiga vetenskapliga områden. Regeringens strategi och planering är emellertid felvänd. Utan förankring i en samlad övergripande kunskapsstrategi väljer regeringen att först lägga fast en organisation som sedan eventuella strategier och resurser får ta som given utgångspunkt.

Forskningsorganisationen är till sin utformning så viktig för landets utveckling att den bör utformas med bredast möjliga politiska förankring. Regeringens förslag till en ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering berör över huvud taget inte den struktur som finns för landets lärosäten och för deras forskningsfinansiering. Det är nödvändigt att ta med fakultetsanslagen när man bygger en organisation för forskningsfinansiering. Det nya

forskningsrådet, Vetenskapsrådet, skall enligt regeringen vara ytterst ansvarigt för all forskning. Samtidigt har ministern aviserat att inga utökade fakultetsanslag skall tilldelas lärosätena. Konsekvenserna för dem som skall utföra forskningen blir att konkurrensen helt och hållet kommer att koncentreras på nationell nivå i stället för att också finnas på respektive lärosäten. Att organisationen centraliseras och inte inkluderar lärosätena är skäl nog för att yrka avslag på propositionen om forskningens organisation för finansiering. Regeringen bör återkomma med ett förslag som inbegriper den forskning och de resurser som finns på lärosätena och som visar hur en förändrad organisation skall förbättra kvaliteten och effektiviteten i svensk forskning.

För att hantera dagens och framtidens forskning krävs en anpassning av strukturen för forskningsfinansiering. I regeringens förslag är dock finansieringen fortfarande oklar. Regeringen skriver att förslaget kommer att innebära omfördelning på statsbudgeten mellan anslag och möjligen mellan utgiftsområden. En långsiktig forskningspolitik kräver en helhetssyn varför man måste koppla samman organisationsförändringar med fördelningen av resurser. Regeringen bör bjuda in såväl de politiska partierna som forskningsintressenter till överläggningar inför den fortsatta beredningen av forskningspolitiken.

Den svenska forskningens framtid och dess kvalitet beror inte i första hand på organisationsförändringar utan i huvudsak på två andra faktorer: Vilka ekonomiska medel tillskjuts till forskningen? Hur säkras den akademiska friheten och forskarnas möjligheter att fritt välja forskningsproblem och prioritera mellan olika tänkbara uppgifter? På ingen av dessa punkter tillför propositionen något nytt. Propositionen vill föreslå en ny organisation utan att samtidigt ta ställning till viktiga principfrågor om hur forskningen skall finansieras i framtiden. Innan riksdagen tar ställning till en ny organisation måste den veta vad organisationen skall användas till.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *avslag på propositionen* att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Ub25 yrkande 1, 1999/2000:Ub26 yrkande 1, 1999/2000:Ub27 yrkande 1 och 1999/2000:Ub28 dels avslår propositionen, dels som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

2. Remissbehandling, m.m. (mom. 2, 3, 9, 13) – fp

Ulf Nilsson (fp) anför:

Folkpartiet anser att en omorganisation av den omfattning som propositionen innebär borde bli föremål för en bred *remissbehandling*. Så har märkligt nog inte skett. Detta är ett av de avgörande skälen för att Folkpartiet avslår propositionen. Regeringen bör återkomma med ett förslag som skickas ut på bred remiss.

Basresurserna, i form av fakultetsanslag och *fasta resurser för forskning* vid universitet och högskolor, måste öka. Stora fasta forskningsresurser är en förutsättning för den fria forskningen.

Enligt Folkpartiet behöver genusforskningen fortfarande särskilt riktat stöd för att av hela forskarvärlden uppfattas som en seriös vetenskap. Den utvärdering som gjorts av *genusforskningskommittén* vid Forskningsrådsnämnden visar på många positiva erfarenheter. Folkpartiet anser att genusforskningskommittén bör fortleva även efter en eventuell omorganisation och kanske utvecklas till ett självständigt organ för att poängtera betydelsen av genusforskningen.

Regeringen vill stärka det politiska greppet över forskningen bl.a. genom de nya forskningsrådets utseende. Enligt Folkpartiets mening är det fortfarande *för många av regeringen utsedda styrelseledamöter* med tunga poster i forskningsråden.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att utskottet under momenten 2, 3, 9 och 13 bort hemställa

2. beträffande *remissbehandling*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub26 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

3. beträffande *fasta resurser för forskning m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub26 yrkande 3 och med anledning av motion 1999/2000:Ub27 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

9. beträffande *genusforskningskommitté*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub26 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

13. beträffande *andelen av regeringen utsedda representanter i forskningsrådets styrelser*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub26 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

3. Fasta resurser för forskning, m.m. (mom. 3, 14, 17) – c

Sofia Jonsson (c) anför:

Enligt Centerpartiets uppfattning utgör *fasta forskningsresurser* en förutsättning för möjligheterna att genom hög kvalitet konkurrera om de rörliga medlen som finns i råden. Under ett par decenniers tid har proportionerna mellan de två anslagsformerna stadigt förskjutits till de fasta forskningsresursernas nackdel. Det är angeläget att denna trend nu förändras och att högskolornas fasta forskningsresurser ökar. Givetvis gäller detta för samtliga högskolor och de nya universiteten, som måste ges möjligheten att bygga upp konkurrenskraftiga forskningsmiljöer inom något/några områden vid varje högskola. De fasta forskningsresurserna till landets högskolor bör därför öka såväl i absoluta som i relativa tal.

För att kunna ge stöd till så många forskare som möjligt finansierar forskningsråden nu ofta inte hela projekt utan ger ”bidrag” till projektfinansieringen. Det innebär att forskaren måste antingen få kompletterande finansiering från andra håll – i den mån detta innebär finansiering med fakultetsmedel binder forskningsrådet upp universitetens och högskolornas resurser. Eller, vilket sannolikt är det vanligaste, försöker forskaren genomföra det

ursprungliga projektet med inadekvata resurser. Centerpartiet anser att huvudregeln bör vara att *forskningsråden skall ta det fulla ansvaret* för den verksamhet de stöder.

Det är stora *kostnader* förknippade med en omorganisation inte minst genom att det tar tid för en ombildad rådsorganisation att definiera sin inre arbetsdelning, sina uppgifter, relationer, ansvar, rutiner och utveckla administrativa stödssystem och datorsystem för ärendehantering m.m. Särskilt viktigt har det visat sig vara att en omorganisation inte kopplas till en neddragning av resurser för arbetet – detta tenderar att få förödande effekter inte bara på verksamheten utan också på myndighetens inre utveckling. Centerpartiet menar att eventuellt ökade kostnader i samband med ombildandet av rådsorganisationen inte får medföra krympande ekonomiskt utrymme för verksamheten.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att utskottet under momenten 3, 14 och 17 bort hemställa

3. beträffande *fasta resurser för forskning m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub27 yrkande 2 och med anledning av motion 1999/2000:Ub26 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

14. beträffande *forskningsrådets fulla ansvar för finansieringen av projekt, m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub27 yrkande 6 och med avslag på motion 1999/2000:Ub29 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

17. beträffande *genomförande m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub27 yrkande 4 och med avslag på motion 1999/2000:Ub30 yrkandena 1 och 2 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

4. En samlad forskningsbudget (mom. 5) – m, c, fp

Beatrice Ask (m), Lars Hjertén (m), Per Bill (m), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp) och Anders Sjölund (m) anför:

En svårighet för forskningspolitiken är att samhället saknar överblick över de samlade offentliga forskningsresurserna och att prioritering av forskning därigenom blir svårare. Utbildningsdepartementet ansvarar i dag för drygt hälften av de offentliga medlen till forskning. Den andra hälften består av sektorsmedel och kontrolleras av en mängd andra departement samt ett antal olika forskningsråd. De olika departementens forskningsanslag är i sin tur utspridda på en rad olika statliga verk. En ordning bör prövas där all offentlig forskningsfinansiering redovisas i en samlad forskningsbudget.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under moment 5 bort hemställa

5. beträffande *en samlad forskningsbudget*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub27 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

Beatrice Ask (m), Lars Hjertén (m), Per Bill (m) och Anders Sjölund (m) anför:

Regeringens förslag att inrätta ett övergripande *Vetenskapsråd* är enligt vår mening uttryck för en felsyn. Föreställningen att ett Vetenskapsråd kan utfärda kloka riktlinjer för underställda ämnesråds medelsfördelning övertygar inte. Rådet synes snarast innebära risk för onödigt dubbelarbete. Ett centralt "överråd" blir dessutom lätt ett offer för godtycke, politiska påtryckningar eller dagsdebattens sländor och kortsiktigheter. Vi föreslår att det i stället för Vetenskapsrådet inrättas tre självständiga myndigheter: *ett svenskt "National Institute of Health", ett vetenskapsråd för naturvetenskap och teknik samt ett vetenskapsråd för humaniora och samhällsvetenskap.*

En svensk motsvarighet till det amerikanska "National Institute of Health" ger möjligheter att kraftsamla och optimalt tillvarata den potential som finns inom medicin, bioteknik, hälso- och sjukvård, beteendevetenskap, social omsorg och arbetsmiljö samt informationsteknologi. "Instituten" blir en stark forskningsfinansiär med ansvar för hela det samlade hälsovetenskapliga spektrat. Det skall ha möjlighet att etablera särskilda institutioner för avancerad forskning. Denna nya organisation bör anslås substantiella resurser.

Den naturvetenskapliga och tekniska grundforskningen utgör basen för mycket av all annan forskning. Starka skäl talar för en förstärkning av denna forskning genom ett nytt vetenskapsråd för såväl naturvetenskap som teknik. Till detta forskningsråd bör föras de resurser som i dag hanteras av Naturvetenskapliga forskningsrådet, Teknikvetenskapliga forskningsrådet, delar av Naturvårdsverkets miljöforskning och delar av Forskningsrådsnämnden.

Forskning inom humaniora och samhällsvetenskap ökar i betydelse ju mer mångkulturellt och heterogent det svenska samhället blir. Den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen behöver därför förstärkas. Ett nytt vetenskapsråd för humaniora och samhällsvetenskap bör inrättas. Till detta forskningsråd förs de verksamheter och resurser som i dag hanteras av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet och delar av Forskningsrådsnämnden.

Vi befarar att det förslag till ny organisation för forskningen som föreslås i propositionen kommer att innebära att kulturen drabbas på ett negativt sätt. Det är därför viktigt att Kulturdepartementet mycket noga följer utvecklingen av Vetenskapsrådet som enligt propositionen skall ansvara för forskning inom bl.a. humaniora och konst. Möjligheten att jämföra utvecklingen av *den kulturpolitiska forskningen*, som kommer att inordnas under ämnesrådet för humaniora-samhällsvetenskap, med den som enligt propositionen hamnar under det föreslagna forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering, som bl.a. skall ansvara för arkitektur- och kulturmiljöfrågor, måste tas till vara.

Sverige har starka traditioner att försvara när det gäller forskning inom jord- och skogsbruk. Det är därför angeläget att ta till vara denna kunskap och utveckla forskningen ytterligare inom dessa sektorer. En väg att åstadkomma detta är att skapa ett forskningsråd som sträcker sig genom en större del av förädlingskedjan från jorden och skogen till förädlade trätekniska

varor och livsmedel. Ett nytt *forskningsråd för jordbruk, skogsbruk, trä- och livsmedelsforskning* bör inrättas. Det skulle möjliggöra en förstärkt forskning för några av Sveriges mest grundläggande basnäringar. Rådet bör kunna finansiera forskning av både grundläggande och mer tillämpad karaktär. Till detta forskningsråd föreslår vi att resurser som i dag hanteras av delar av Byggeforskningsrådet, Skogs- och jordbrukets forskningsråd och delar av Naturvårdsverket samlas.

Bilaterala samarbetsavtal bör upprättas med de främsta forskningsmiljöerna i världen inom hälsa, medicin och IT.

Den mer tillämpade forskningen bör sammanföras i en *ny myndighet för teknisk och industrirelaterad forskning*. Denna bör verka i nära samverkan dels med de tekniska högskolorna, dels med företagen och stödja FoU av högsta klass. Myndigheten bör i första hand ansvara för den forskningsfinansiering som i dag framför allt ligger på Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, på Byggeforskningsrådet och på Kommunikationsforskningsberedningen. Det bör också prövas om inte väsentliga fördelar kunde vinnas genom att i myndighetens uppgifter också inkludera ansvaret för statens finansiering av verksamheten inom industriforskningsinstituterna. Ett sådant bredare ansvar skulle ge myndigheten stora möjligheter att skapa nya dynamiska synergier. Stöd till nya teknologier, bl.a. informations- och materialteknik, bör ägnas stor uppmärksamhet.

Vad som ovan anförts skall gälla som *riktlinjer för den nya myndighetsorganisationen*.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under momenten 6, 10, 11, 15, 16 och 18 bort hemställa

6. beträffande *Vetenskapsrådet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Ub25 yrkandena 2, 3 och 4 och 1999/2000:T28 yrkande 21 dels avslår regeringens förslag till lag om Vetenskapsrådet, dels som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

10. beträffande *uppföljning av kulturforskning*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub24 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

11. beträffande *ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub25 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

15. beträffande *bilaterala samarbetsavtal*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:T28 yrkande 23 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

16. beträffande *en myndighet för forskning och utveckling*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Ub25 yrkande 6 och 1999/2000:T28 yrkande 22 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

18. beträffande *riktlinjer för en ny myndighetsorganisation för forskningsfinansiering*

att riksdagen – vid bifall till denna reservation under momenten 6, 11 och 16 – som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

6. Indelningen i ämnesråd (mom. 8) – c, fp

Sofia Jonsson (c) och Ulf Nilsson (fp) anför:

Vi är kritiska till att inrätta ett gemensamt ämnesråd för naturvetenskap och teknik inom Vetenskapsrådet. Indelningen av de olika ämnesråden bör följa samma modell för resursfördelning som tillämpas för forskningsanslagen till universitet och högskolor. Indelningen av ämnesråden bör vara: ett för humaniora-samhällsvetenskap, ett för medicin, ett för naturvetenskap och ett för teknikvetenskap.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under moment 8 bort hemställa

8. beträffande *indelningen i ämnesråd*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub27 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

7. Den politiska styrningen av forskningsråden (mom. 12) – m, fp

Beatrice Ask (m), Lars Hjertén (m), Per Bill (m), Ulf Nilsson (fp) och Anders Sjölund (m) anför:

Vi ser i propositionens formuleringar en uppenbar fara att Vetenskapsrådet blir en regeringens förlängda arm, en regeringens utredningstjänst, i stället för vad det borde vara – en ekonomisk garant för en fri, mångfacetterad, nyfikenhetsbaserad forskning.

Det föreslagna områdesinriktade forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering får tydlig politisk profil, och blir en regeringens förlängda arm, som skall bidra med forskning med syfte att stödja en viss politisk utveckling. I propositionen staplas formuleringar på varandra som mejslar ut ett i vårt tycke alltför bundet forskningsråd som mer är ett redskap i händerna på statsmakterna än en instans som stödjer kritiskt granskande och oberoende forskning. Även den områdesinriktade forskningen måste få vara fri från politiska direktiv.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under moment 12 bort hemställa

12. beträffande *den politiska styrningen av forskningsråden*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub26 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

Härigenom föreskrivs följande.

1 § För att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden skall det finnas ett forskningsråd, Vetenskapsrådet.

2 § Fler än hälften av ledamöterna i Vetenskapsrådets styrelse skall utses av elektorater som väljs av vetenskapligt kompetenta lärare vid de universitet och högskolor som regeringen bestämmer.

3 § Regeringen får meddela närmare föreskrifter om Vetenskapsrådets uppgifter och interna organisation samt om hur ledamöterna i Vetenskapsrådets styrelse skall utses.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 23 mars 2000 beslutat bereda socialutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering jämte motioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Socialutskottet begränsar sitt yttrande till motionerna 1999/2000:Ub25 (m) yrkande 2 och 1999/2000:Ub29 (s) yrkande 1 delvis samt avsnitt 5.3 i propositionen.

Socialutskottet

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen lämnar i propositionen förslag till en ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering. Enligt förslaget skall tre nya forskningsråd och en ny myndighet för finansiering av forskning och utvecklingsarbete inrättas. Ett av de föreslagna nya forskningsråden är Vetenskapsrådet. De två andra forskningsråden föreslås vara områdesinriktade och avse dels sociala frågor och arbetsliv, dels miljö, lantbruk och samhällsplanering. Regeringen föreslår vidare att en FoU-myndighet inrättas för behovsstyrd forskning och utvecklingsarbete till stöd för innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt.

Vetenskapsrådet

Propositionen

Vetenskapsrådet skall överta de ansvarsområden som i dag handhas av Forskningsrådsnämnden, Humanistiskt-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet och Teknikvetenskapliga forskningsrådet. Till följd härav föreslås att dessa myndigheter avvecklas.

Vetenskapsrådets främsta uppgift skall enligt propositionen vara att stödja grundläggande, nyfikenhetsbaserad forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden. Vetenskapsrådet skall ges denna renodlat kvalitetsfrämjande uppgift eftersom den fria, nyfikenhetsbaserade forskningen har en central roll som grund för annan forskning.

Regeringen anser att Vetenskapsrådet härutöver bör åläggas uppgifter av mer övergripande karaktär. Vetenskapsrådet bör därför ha ett särskilt ansvar för att i ett internationellt perspektiv upprätthålla kvaliteten på den svenska forskningen och främja förnyelse och rörlighet inom forskningen. Av detta följer att Vetenskapsrådet, på eget initiativ eller tillsammans med ämnesråden, kontinuerligt genom internationella utvärderingar bör undersöka kvali-

teten inom forskningen och vidta adekvata åtgärder till följd av utvärderingarnas resultat. Rådet bör enligt propositionen även ha ett nationellt ansvar för att i samverkan med universitet och högskolor åstadkomma en effektiv profilering av forskningen samt för att skapa goda forskningsmiljöer för den svenska forskningen. Genom den grundläggande fria forskningens betydelse som bas för annan kunskapsutveckling kommer Vetenskapsrådet att utgöra kärnan i den nya forskningsfinansieringsorganisationen och vara av stor betydelse för utvecklingen inom alla samhällssektorer och politikområden. En angelägen uppgift för Vetenskapsrådet är enligt regeringen att ansvara för övergripande policyfrågor rörande hela dess verksamhetsområde. Rådet bör enligt propositionen kraftfullt verka för förnyelse inom den svenska forskningen. I detta ligger att med olika medel verka för flexibilitet i systemet, bl.a. genom omprioriteringar inom och mellan ämnesråden så att nya forskningsinriktningar och unga forskare kan ges stöd. Rådet bör även kunna stödja sådan icke etablerad forskning som har en stor potential att vara nyskapande – dvs. att stödja riskprojekt i större utsträckning än vad som sker i dagens forskningssystem.

Ytterligare en viktig uppgift för Vetenskapsrådet är enligt propositionen att ta initiativ till och åstadkomma kraftsamling kring vissa breda forsknings-satsningar. Rådet bör härvid kunna ge ett kraftfullt stöd till forskargrupper med särskild kompetens.

Regeringen avser vidare att inom Vetenskapsrådet inrätta tre ämnesråd med ansvar för att främja och stödja forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom sina verksamhetsområden. Ett av dessa, ämnesrådet för medicin, bör enligt förslaget ansvara för medicinsk forskning inklusive vårdvetenskap, odontologi och farmaci. Regeringen anför att i ämnesrådets arbetsuppgifter bör ligga att tillsammans med universitet och högskolor bevaka den svenska och internationella forskningens utveckling och bygga upp svensk forskning inom områden av särskild betydelse. Strategiska avvägningar inom ansvarsområdet är vidare en angelägen uppgift för ämnesråden.

Forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv

Propositionen

Forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv bör enligt förslaget överta de ansvarsområden som handhas av Socialvetenskapliga forskningsrådet och delar av de ansvarsområden som handhas av Rådet för arbetslivsforskning. Socialvetenskapliga forskningsrådet föreslås till följd härav avvecklas.

Rådet för sociala frågor och arbetsliv skall främja en betydelsefull grundforskning och tillämpad forskning inom socialvetenskap, socialpolitik, familjepolitik och folkhälsovetenskap. Rådet övertar även det särskilda samordningsansvar som ålagts Socialvetenskapliga forskningsrådet vad gäller forskning om äldre, handikapp, socialvetenskaplig alkoholforskning samt internationell migration och etniska relationer. Rådet skall även främja forskning om barns situation och uppväxtvillkor.

Forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv skall enligt propositionen dessutom stödja forskning vid universitet och högskolor samt vid forsk-

ningsinstitut. Regeringen anför även att rådet måste samverka med andra forskningsfinansiärer och att det är särskilt viktigt att rådet utvecklar en nära samverkan med den nya FoU-myndigheten. I propositionen anföras vidare att det är viktigt att det nya rådet fortsätter att utveckla samverkan med dels myndigheter under Socialdepartementet som inom ramen för sina förvaltningsanslag finansierar forskning till stöd för den egna verksamheten, dels andra angränsande aktörer.

Regeringen anför att det nya forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv skall ha en god överblick över hur forskningen utvecklas, fortlöpande utvärdera kvalitet och identifiera brister i olika avseenden samt på olika sätt initiera och stödja angelägen forskning inom sitt ansvarsområde. Ett viktigt inslag är därvid att i samråd med andra berörda forskningsfinansiärer ta fram forskningsprogram som speglar angelägna forsknings- och utvecklingsbehov och som möjliggör slagkraftiga insatser.

Motion

I motion Ub25 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett svenskt "National Institute of Health" (*yrkande 2*). Motionärerna, som anser att något sammanhållet vetenskapsråd inte behöver inrättas, anför att forskning rörande biomedicin, hälso- och sjukvård, beteendevetenskap, social omsorg samt arbetsmiljö under lång tid i huvudsak har varit ämnesinriktad och projekten varit begränsade till sin inriktning och omfattning. I takt med att nya metoder, nya vetenskapliga synsätt och arbetssätt vuxit fram och införts har emellertid de traditionella gränssnitten mellan biomedicin, social- och arbetsvetenskap, beteendevetenskap och humaniora blivit alltmer suddiga. De nya medicinska och tekniska landvinningarna inom hälso- och sjukvården ställer krav på att beteendevetare och humanister knyts till projekten för att hantera svåra etiska frågeställningar och prioriteringar, anför det. Detta ställer i sin tur krav på nya sätt att ytterligare underlätta samarbetet mellan olika forskningsdiscipliner. Enligt motionärerna är det av avgörande betydelse att Sverige ger ökat stöd till den bästa forskningen. Återväxten av forskare måste tillgodoses och kreativa forskningsmiljöer av internationell klass skapas. Detta sammantaget bildar enligt motionärerna bakgrunden till förslaget att införa ett svenskt "National Institute of Health" efter amerikansk förebild. Ett sådant "institut" för medicin och hälsa skall ha till uppgift att skapa bästa möjliga förutsättningar för ny banbrytande kunskap inom hela hälsoområdet. För att på ett optimalt sätt kunna fullt ut tillvarata den potential som finns inom medicin, bioteknik, hälso- och sjukvård, beteendevetenskap, social omsorg och arbetsmiljö samt informationsteknologi föreslår motionärerna att de myndigheter som i dag inom de statliga forskningsfinansieringssystemen var och en för sig svarar för olika delar av denna forskning bör integreras inom ramen för det föreslagna institutet. Motionärerna föreslår med anledning härav bl.a. att de resurser som i dag hanteras av Medicinska forskningsrådet, Socialvetenskapliga forskningsrådet, en stor del av Rådet för arbetslivsforskning och delar av Forskningsrådsnämnden samlas.

Den i propositionen föreslagna nya organisationen för forskningsfinansiering innebär enligt utskottets mening att förutsättningarna för kraftfulla forskningssatsningar inom t.ex. hälso- och sjukvårdens område förbättras jämfört med nuvarande organisationsstruktur. Utskottet delar således inte motionärernas farhågor i motion Ub25 (m) att den föreslagna ordningen med ett vetenskapsråd och två områdesinriktade forskningsråd skulle motverka möjligheterna till kraftsamling inom viktiga fält inom hälso- och sjukvården eller på annat sätt försämra utsikterna för en framgångsrik utveckling av forskningen inom det samlade hälsoområdet.

Med hänvisning till det anförda anser socialutskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka motion Ub25 (m) yrkande 2.

Socialutskottet ställer sig bakom avvecklingen av Socialvetenskapliga forskningsrådet samt vad som föreslås beträffande ett nytt forskningsråd för sociala frågor och arbetsliv i avsnitt 5.3 i propositionen.

En myndighet för forskning och utveckling

Propositionen

Enligt regeringen har den nya FoU-myndigheten, som inrättas under Näringsdepartementet, till uppgift att initiera och finansiera behovsstyrd FoU till stöd för det svenska innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt. Verksamheten skall omfatta stöd till FoU inom bl.a. teknik, transporter, kommunikation, arbetsliv och arbetsmarknad liksom uppgiften att verka för att ny kunskap tas till vara och omsätts i produkter, processer, tjänster, ett utvecklande arbetsliv, regelverk etc. Verksamheten skall svara såväl mot näringslivets som mot delar av det övriga samhällets behov. Områdena informationsteknologi och IT-tillämpning kommer under de närmaste åren att vara särskilt betydelsefulla. FoU-myndighetens verksamhet skall på bästa sätt bidra till att försörja näringslivet och relevanta sektorer med kunskap samt till att bygga upp och utveckla ett modernt och effektivt innovationssystem som främjar en hållbar utveckling och tillväxt. Myndigheten skall utveckla ett arbetssätt som kan hantera de skilda behov som olika FoU-områden har. FoU-myndigheten bör överta de ansvarsområden som handhas av Kommunikationsforskningsberedningen och de FoU-finansierande delarna av Närings- och teknikutvecklingsverkets verksamhet.

Motion

I motion Ub29 av Per-Erik Granström m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande av vad i motionen anförts om statens roll och ansvar i samband med landstingens och kommunernas egen FoU (*yrkande 1 delvis*). Motionärerna anför att landstingen och kommunerna i dagens decentraliserade samhälle i ökad utsträckning har börjat ta ansvar för att i eget utvecklingsarbete omsätta forskningsresultat i praktisk verklighet. Vissa delar av den offentliga verksamheten faller enligt motionärerna inom den nya FoU-myndighetens ansvarsområde. De ”mjuka” offentliga verksamheterna, som utgör huvuddelen

av de ca 500 miljarder kronor som kommunsektorn omsätter, har emellertid sina särdrag och specifika villkor. Även om synsätt från den samverkan forskning-näringsliv som behandlas i propositionen är tillämpliga krävs särskilda överväganden om lämpliga former och organ för att uppnå motsvarande effekter på kvalitet och kostnader inom områden som vård, omsorg och skola. Regeringen bör snarast utreda dessa frågor och återkomma till riksdagen med erforderliga förslag.

Tidigare behandling m.m.

Enligt 26 b § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) skall landstingen och kommunerna medverka vid finansiering, planering och genomförande av kliniskt forskningsarbete på hälso- och sjukvårdens område samt av folkhälsovetenskapligt forskningsarbete. Enligt lagrummet som infördes den 1 januari 1997 skall landstingen och kommunerna i dessa frågor, i den omfattning som behövs, samverka med berörda universitet och högskolor.

Frågan om ansvaret för kliniskt forsknings- och utvecklingsarbete har behandlats av utskottet i *betänkande 1996/97:SoU6 Forskning inom Socialdepartementets verksamhetsområde*. Betänkandet som behandlade dels proposition 1996/97:5 Forskning och samhälle, dels ett antal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 1996, ledde fram till att det ovan redovisade lagstadgandet infördes i hälso- och sjukvårdslagen. I sin bedömning (s. 34 och 35) anförde utskottet bl.a. följande:

Utskottet har tidigare uttalat att den tillämpade kliniska forskningen är ett gemensamt ansvar för staten och sjukvårdens huvudmän. Utskottet delar regeringens inställning att det är nödvändigt att i lag klargöra att sjukvårdshuvudmännen har ett ansvar att bedriva kliniskt forskningsarbete på hälso- och sjukvårdens område liksom folkhälsovetenskapligt forskningsarbete. De föreslagna lagändringarna avser således endast att bekräfta vad som redan gäller. Omfattningen och inriktningen av den av landstingen finansierade FoU-verksamheten bestäms enligt propositionen av sjukvårdshuvudmännen. Enligt utskottets mening innebär förslagen att förutsättningarna för den tillämpade kliniska forskningen förbättras. Någon risk för att kvaliteten hos forskningen försämras genom förslagen finns inte. Till sjukvårdshuvudmännens ansvar hör även att bedriva utvecklingsverksamhet. Utskottet är ense med regeringen om att det ligger i sakens natur att sjukvårdshuvudmännen som en del av sitt ansvar för att tillhandahålla en god hälso- och sjukvård engagerar sig i utvecklings- och utvärderingsarbete. Någon reglering i lag av detta ansvar behövs inte. Utskottet instämmer även i värdet av samverkan mellan sjukvårdshuvudmännen och berörda universitet och högskolor, vilket betonas genom de föreslagna lagändringarna ---.

Av *budgetpropositionen för år 2000 (utg.omr. 9 s. 45 f.)* framgår att regeringen avser att skapa en ny struktur för det nationella stödet till vårdens och omsorgens utvecklingsarbete. Regeringen anför bl.a. följande:

Ett nationellt råd för vårdpolitik inrättas i vilket staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet deltar. Rådet skall vara forum för en kontinuerlig dialog mellan staten och huvudmännen i angelägna vård- och omsorgsfrågor. Ansvarsområdet bör omfatta landstingens hälso- och sjukvård

samt kommunernas vård och omsorg. Rådet skall ta initiativ till och finansiellt stödja nationella program för utvecklingsarbete inom vård och omsorg. – – –. Kommunerna har genom ett antal reformer under 90-talet fått ett allt större ansvar för hälso- och sjukvård. Mot den bakgrunden är det en uppenbar svaghet att kommunerna stått utanför det samarbete – bl.a. i form av Sprit – som sedan lång tid funnits mellan staten och landstingen via Landstingsförbundet när det gäller att stimulera utvecklingsarbete i vården. Det finns enligt regeringen stora behov av att huvudmännen, kommuner och landsting, tillsammans finner former för det gemensamma ansvar som finns för vårdens utveckling – – –. Hälso- och sjukvården är en utpräglad kunskapsorganisation med en kunskapsmassa som är både bred och djup. Det har på senare tid också framstått allt klarare att utvecklingsarbetet inom vården bör föras närmare huvudmännen och bedrivas i former som engagerar dem som skall införa och använda resultaten av utvecklingsarbetet. Det är vidare nödvändigt att i ett land av vår storlek tillvarata den kompetens som finns över hela landet. Det finns ett stort värde i att skapa förutsättningar som gör att t.ex. universitet och högskolor involveras och kan bidra till att stärka utvecklingen av vård och omsorg med tvärvetenskaplig kunskap. Mot denna bakgrund bör ytterligare en viktig uppgift för rådet vara att ta initiativ till och finansiellt stödja nationella program för utvecklingsarbete inom vården och omsorgen. Programmen bör läggas ut på regionala kunskapscenter eller till samverkansorgan för olika regioner och bedrivas i samarbete med t.ex. universitet, högskolor och andra FoU-enheter. Rådet bör efter redovisning av behov och sin egen bedömning ta ställning till angelägna utvecklingsområden. Redovisning av behov bör ske genom en systematisk värdering av de förslag och idéer som lämnas av kommuner och landsting, olika myndigheter, institutioner samt andra aktörer. Behovsbedömningen skall sammanfattas till ett program som bedrivs under en viss tidsperiod. Programmets innehåll skall specificeras av rådet. Där skall syfte och mål anges, bl.a. med avseende på det kunskapsinnehåll som man vill utveckla, hur spridningen av kunskap skall ske, vilken finansiering som står till förfogande och vilken kompletterande sådan som behövs. Ett kunskapscenter bör omfatta minst en forskningsinstitution. Verksamheten skall ha ett tvärvetenskapligt anslag. Vidare bör kommuner och landsting medverka samt involveras i dialogen mellan forskning och utveckling och den praktiska tillämpningen. Den organisatoriska formen för ett kunskapscenter är av mindre betydelse. De verksamheter som startas skall löpande utvärderas.

Från Landstingsförbundet har inhämtats att det Nationella rådet för vårdpolitik nu har inrättats och att ett första, tillika konstituerande, sammanträde har hållits den 17 mars 2000.

Socialutskottets bedömning

Den 1 januari 1997 infördes en ändring i hälso- och sjukvårdslagen av innebörd att sjukvårdshuvudmännen bl.a. skall medverka vid finansiering, planering och genomförande av kliniskt forskningsarbete på hälso- och sjukvårdens område. Vidare har ett nationellt råd för vårdpolitik, med företrädare för staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet nyligen inrättats. Rådet har bl.a. en sådan samordnande funktion som efterlyses i motion Ub29 (s) yrkande 1 delvis.

Socialutskottet bedömer att motionsyrkandet är åtminstone delvis tillgodosett med det anförda.

Ingrid Burman

I beslutet har deltagit: Ingrid Burman (v), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Leif Carlson (m), Hans Karlsson (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Conny Öhman (s), Elisebeht Markström (s), Rolf Olsson (v), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Thomas Julin (mp), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd).

Avvikande mening

Vetenskapsrådet och Forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv

Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund, Cristina Husmark Pehrsson och Lars Elinderson (alla m) anser att utskottets bedömning under rubrikerna Vetenskapsrådet samt Forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet har forskning rörande biomedicin, hälso- och sjukvård, beteendevetenskap, social omsorg samt arbetsmiljö under lång tid i huvudsak varit ämnesinriktad och projekten varit begränsade till sin inriktning och omfattning. I takt med att nya metoder, nya vetenskapliga synsätt och arbetssätt vuxit fram och införts har emellertid de traditionella gränssnitten mellan biomedicin, social- och arbetsvetenskap, beteendevetenskap och humaniora blivit alltmer suddiga. Detta ställer krav på nya sätt att ytterligare underlätta samarbetet mellan olika forskningsdiscipliner. Utskottet anser också att det är av avgörande betydelse att Sverige ger ökat stöd till den bästa forskningen, att återväxten av forskare tillgodoses, och att kreativa forskningsmiljöer av internationell klass skapas. Detta sammantaget bildar enligt utskottet bakgrunden till att ett svenskt National Institute of Health efter amerikansk förebild bör införas. Ett sådant institut för medicin och hälsa skall ha till uppgift att skapa bästa möjliga förutsättningar för ny banbrytande kunskap inom hela hälsoområdet. För att på ett optimalt sätt kunna fullt ut tillvarata den potential som finns inom medicin, bioteknik, hälso- och sjukvård, beteendevetenskap, social omsorg och arbetsmiljö samt informationsteknologi bör de resurser som i dag hanteras av Medicinska forskningsrådet, Socialvetenskapliga forskningsrådet, en stor del av Rådet för arbetslivsforskning och delar av Forskningsrådsnämnden samlas och integreras inom ramen för det föreslagna institutet. Ett sådant institut skulle bli en stark forskningsfinansierare med ansvar för hela det samlade hälsovetenskapliga spektret. Något sammanhållet vetenskapsråd behövs inte med detta förslag.

Utskottet anser att riksdagen med anledning av motion Ub25 (m) yrkande 2 bör ge regeringen detta till känn.

1999/2000:UbU17
Bilaga 2

Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 23 mars 2000 beslutat att bereda socialutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, näringsutskottet, arbetsmarknadsutskottet och bostadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering jämte eventuella motioner. Yttrandena skall lämnas till utbildningsutskottets kansli senast den 4 maj 2000.

Trafikutskottets yttrande över propositionen i det följande avgränsas till att omfatta propositionens yrkande 2 (delvis) om riktlinjer för en ny myndighetsorganisation för forskningsfinansiering och yrkande 6 i den del som avser avveckling av Kommunikationsforskningsberedningen.

I yttrandet behandlar utskottet även följande motioner

- 1999/2000:Ub25 yrkande 6 av Bo Lundgren m.fl. (m),
- 1999/2000:Ub28 av Yvonne Andersson m.fl. (kd),
- 1999/2000:Ub30 av Karin Svensson Smith och Stig Eriksson (båda v).

Regeringens förslag i huvuddrag

Regeringen lägger i propositionen fram förslag till en ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering. Tre nya forskningsråd inrättas enligt förslaget genom att uppgifter som för närvarande utförs av tio myndigheter helt eller delvis förs över till de tre nya forskningsråden. Som en följd härav avvecklas åtta av de tio myndigheterna, nämligen Forskningsrådsnämnden, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet, Teknikvetenskapliga forskningsrådet, Socialvetenskapliga forskningsrådet, Skogs- och jordbrukets forskningsråd och Byggforskningsrådet.

Regeringen föreslår vidare inrättande av en FoU-myndighet för behovsstyrd forskning och utvecklingsarbete till stöd för innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt. Den nya FoU-myndigheten övertar de ansvarsområden som i dag handhas av Kommunikationsforskningsberedningen (KFB), de FoU-finansierande delarna av Närings- och teknikutvecklingsverkets (NUTEK) verksamhet och delar av det ansvarsområde som handhas av Rådet för arbetslivsforskning (RALF). KFB och RALF avvecklas.

Regeringens förslag innebär också att ett Forskningsforum inrättas med uppgift att främja dialog och samverkan mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänheten och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen.

Enligt regeringen bör en organisationskommitté inrättas med uppgift att förbereda och genomföra bildandet av de nya myndigheterna.

Regeringen erinrar om att formerna för finansiering av behovsstyrt forsknings- och utvecklingsarbete (FoU), främst för näringslivets utveckling, har utvecklats under lång tid genom successiva tillskott och förändringar. Verksamheten har i huvudsak fungerat väl och bidragit till näringslivets utveckling och välbefinnandets utvecklingen i samhället. Framtidens samhälle ställer dock delvis nya och större krav på bl.a. ett effektivt innovationssystem och en effektiv näringspolitik. Det är viktigt, betonar regeringen, att strukturen för finansiering av forskning kan tillgodose de nya kraven och att den kan bidra till att kunskap kombineras mellan olika arbetsfält och kompetensområden.

Den nya FoU-myndigheten föreslås, som nämns, överta de ansvarsområden som handhas av KFB samt de FoU-finansierande delarna av NUTEK:s verksamhet. Till följd härav föreslås att KFB avvecklas. Även delar av Rådet för arbetslivsforskning (RALF), som också föreslås bli avvecklat, förs till den nya myndigheten. En FoU-myndighet med ett ansvarsområde som sträcker sig över flera delsektorer innebär – framhåller regeringen – ökade möjligheter att arbeta över disciplin- och sektorsgränser och att kraftsamla inom viktiga områden. Skapandet av en FoU-myndighet innebär vidare effektiviseringar genom att kontakter gentemot forskare och avnämare förenklas. Bildandet av en stor aktör kan också förbättra Sveriges förutsättningar att påverka EU-arbetets inriktning inom för Sverige viktiga forskningsområden såsom IT- och tillväxtprogrammen.

FoU-myndighetens huvudsakliga ansvarsområden föreslås vara:

- att finansiera forsknings-, utvecklings- och demonstrationsverksamhet som svarar mot behov inom såväl näringslivet som vissa andra delar av samhället för att uppnå de mål som statsmakterna har fastställt för berörda sektorer, bl.a. kommunikationssektorn. I sammanhanget nämns som viktiga forskningsområden, som bör övertas från KFB, bl.a. trafik-säkerhet och de handikappades trafiksituation,
- att utveckla och stärka samarbetet mellan högskolan, industriforskningsinstituten och näringslivet,
- att särskilt stödja små och medelstora företags kunskapsförsörjning,
- att stimulera ett ökat svenskt deltagande för vissa forskningsteman inom EU:s ramprogram för forskning och utveckling,
- att utveckla FoU-program inom IT-området,
- att verka för att industriforskningsinstitutens roll i innovationssystemet utvecklas, bl.a. genom FoU-projekt som samfinansieras med näringslivet.

Den transport- och kommunikationsforskning som KFB bedriver kommer även i fortsättningen att vara av strategisk betydelse, understryker regeringen. I en alltmer internationaliserad ekonomi är effektiva och långsiktigt hållbara transporter avgörande för att Sverige fullt ut skall kunna dra nytta av den potential som den gemensamma europeiska marknaden och den globala handeln erbjuder.

Regeringen erinrar om att två myndigheter, Vägverket och Banverket, har ett sektorsansvar för forskning inom sina respektive områden. De har givits uppdraget att finansiera forskning till gagn också för andra delar av transportsystemet än det egna direkta verksamhetsområdet. Detta ansvar bör enligt regeringen ligga kvar på dessa myndigheter. I samband med en översyn av Luftfartsverkets respektive Sjöfartsverkets organisationer skall dessa myndigheters ansvar för FoU-frågor analyseras.

Höga krav på kunskapsöverföring bör ställas på den nya FoU-myndigheten. Kunskaper skall göras tillgängliga och ledtiderna mellan upptäckt och spridning måste förkortas. Myndigheten skall ha en direkt och aktiv roll i arbetet med att överföra ny kunskap från i första hand universitet, högskolor och institut till potentiella avnämare.

Ledamöterna av styrelsen för den nya myndigheten, som inrättas under Näringsdepartementet, utses av regeringen för en tidsbegränsad period. I styrelsen skall ingå ledamöter med god kunskap om myndighetens ansvarsområde och om de kunskapsbehov som finns inom området hos bl.a. näringsliv, arbetsliv och offentlig förvaltning. I styrelsen skall också ingå ledamöter med hög vetenskaplig kompetens inom områden av betydelse för verksamhetsområdet. Regeringen framhåller vidare att det är angeläget att uppnå en jämn könsfördelning i styrelsen.

Enligt motion Ub25 av Bo Lundgren m.fl. (m) bör den mer tillämpade tekniska forskningen sammanföras i en ny myndighet. Denna bör arbeta i nära samverkan med de tekniska högskolorna och med företagen samt stödja FoU av högsta klass. Myndigheten bör i första hand svara för den forskningsfinansiering som i dag främst ligger på NUTEK, Byggnadsrådet och KFB. Man bör vidare överväga att låta myndighetens uppgifter även omfatta ansvaret för statens finansiering av verksamheten inom industriforskningsinstitutet. Ett sådant bredare ansvar skulle ge myndigheten stora möjligheter att skapa nya dynamiska synergier. Stöd till nya teknologier, bl.a. informations- och materialteknik, bör ägnas stor uppmärksamhet. Industri och vetenskap bör förenas i myndighetens ledning, betonas det i motionen, och formerna för utvärdering måste vara av högsta klass. Den myndighet vi förordar innebär, fortsätter motionärerna, bättre förutsättningar att föra grundforskningens resultat vidare till exploaterbara resultat. Till den nya myndigheten för industrirelaterad spetsforskning bör de resurser föras som i dag hanteras av KFB, de FoU-finansierande delarna av NUTEK, de delar av Rådet för arbetslivsforskning (RALF) som berör arbetsorganisatorisk forskning, delar av Byggnadsrådet, vissa forskningsstödjande uppgifter som finns vid Vägverket och Banverket samt energiforskning som inte är relaterad till energimyndighetens övriga uppgifter.

I motion Ub30 av Karin Svensson Smith och Stig Eriksson (båda v) framhålls att regeringens förslag inte innebär någon förändring för trafikverken och att dessa därmed behåller sina medel till FoU. Den kunskapsutveckling som är relevant för framtida transporter är emellertid – betonar motionärerna – huvudsakligen trafikslagsövergripande. För att de av riksdagen antagna trafikpolitiska målen skall nås krävs en övergång från de transportslag som är särskilt miljöbelastande och olycksvällande till transporter med bättre effek-

ter i förhållande till miljö- och trafiksäkerhetsmålen. Av naturliga skäl finns det inom respektive trafikverk en egen kultur som sätter en expansion av det egna trafikslaget i centrum. KFB:s verksamhet har hög vetenskaplig kvalitet, framhåller motionärerna, och det är tack vare den myndigheten som Sverige får tillbaka väsentligt större andel av EU:s trafikforskningsmedel i förhållande till vad Sverige betalar in. KFB är tillräckligt stor för att kunna utgöra den kreativa och prövande miljö som behövs för att forskningen skall vara innovativ. I stället för att lägga ned KFB, samtidigt som de olika trafikverken behåller sina FoU-verksamheter, hade det varit naturligt att göra tvärtom, betonar motionärerna sammanfattningsvis. Enligt motionens yrkande 1 bör det ingå i uppdraget för den organisationskommitté som regeringen talar om att ta fram ett specifikt program för hela trafik- och transportforskningen. Motionens yrkande 2 innebär att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur de olika trafikverkens FoU-ansvar och motsvarande medel skall flyttas över till ett specifikt program för trafik- och transportforskning.

I motion Ub28 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) yrkas att riksdagen med avslag på propositionen hos regeringen begär förslag enligt de principer om en helhetslösning för finansiering av forskningen som presenteras i motionen. Av detta följer att riksdagen enligt motionen bör avslå regeringens förslag om inrättande av en ny FoU-myndighet och om avveckling av KFB.

Trafikutskottets ställningstagande

Syftet med propositionen är, enligt vad regeringen inledningsvis framhåller, att skapa en ny organisation för forskningsfinansiering som gör det möjligt att kraftsamla på viktiga vetenskapliga områden, främja samarbete mellan forskning och utvecklingsarbete samt förbättra spridningen av information om forskningen och dess resultat. Samtidigt gäller det enligt regeringen att skapa en mer effektiv och slagkraftig organisation för den behovsstyrda forskningen till stöd för det svenska innovationssystemet samt en hållbar utveckling och tillväxt genom att en FoU-myndighet inrättas under Näringsdepartementet.

Trafikutskottet vill för sin del starkt understryka betydelsen av de uppgifter inom transport- och kommunikationssektorn som Kommunikationsforskningsberedningen (KFB) har att svara för. I utskottets betänkande 1997/98:TU10 anges följande prioriterade forskningsområden:

Strategisk forskning

- Långsiktig hållbarhet
- Kommunikationernas roll och betydelse i samhället
- Processer och modeller för planering, styrning och uppföljning

Tillämpad transportforskning

- Miljöanpassade transporter och drivmedel
- Kollektiv persontrafik och offentligt betalda resor
- Säkerhet i transporter
- Logistik och samverkande godstransportlösningar
- Transportinformatik
- Infrastrukturens drift och underhåll

Som också regeringen framhåller kommer den transport- och kommunikationsforskning som bedrivs av KFB även i framtiden att vara av strategisk betydelse. Utskottet finner det därför angeläget att KFB:s nuvarande arbetsuppgifter i huvudsak övertas av den nya FoU-myndighet som regeringen föreslår.

Vad regeringen i propositionen anför om den nya FoU-myndigheten synes utskottet ägnat att i väsentlig utsträckning tillgodose önskemålen i motion Ub25 yrkande 6 av Bo Lundgren m.fl. (m). Motionärerna anser dock, till skillnad från regeringen, att den nya myndigheten bör tillföras vissa forskningsuppgifter även från Bygghälsorådet, Vägverket och Banverket samt Statens energimyndighet. Utskottet delar regeringens uppfattning att Vägverket och Banverket bör behålla det sektorsansvar för forskning inom sina respektive områden som de båda verken nu har. Så synes utskottet kunna ske utan men för den nya FoU-myndighetens effektivitet.

I motion Ub30 av Karin Svensson Smith och Stig Eriksson (båda v) framhålls, som nämnt (yrkande 1), att organisationskommittén för den nya myndighetsstrukturen bör få i uppdrag att också ta fram ett specifikt program för hela trafik- och transportforskningen.

Utskottet har redan framhållit vikten av att KFB:s nuvarande uppgifter med en sammanhållen transportforskning övertas av den nya FoU-myndigheten. I propositionen framhålls också att myndighetens resurser till en början kommer att vara uppbundna i stor utsträckning av åtaganden som gjorts av bl.a. KFB. I sammanhanget anför regeringen vidare att myndighetens FoU-verksamhet bör byggas upp kring ett antal programområden. För att utnyttja synergier bör sådana områden med fördel spänna över flera av de delsektorer som ingår i myndighetens ansvarsområde. Programområdena skall utformas för tidsperioder på upp till sex år. Därigenom underlättas återkommande omprövning av prioriteringar i verksamheten och borgas för en mer flexibel organisation.

Utskottet delar regeringens sålunda uttalade uppfattning. Med hänvisning till vad utskottet nu anfört finner utskottet syftet med v-motionens yrkande 1 till väsentlig del tillgodosett. Enligt yrkande 2 i v-motionen bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag om hur de olika trafikverkens FoU-ansvar och motsvarande medel skall flyttas över till ett specifikt program för trafik- och transportforskning. Utskottet har redan framhållit att Vägverket och Banverket bör behålla det sektorsansvar för forskning inom sina respek-

tive områden som de båda verken nu har. Härav följer att utskottet inte kan ställa sig bakom kravet enligt v-motionens yrkande 2.

Med hänvisning till det anförda avstyrker trafikutskottet för sin del motionerna Ub25 (m) yrkande 6 och Ub30 (v). Även motion Ub28 (kd) avstyrks såvitt den avser avslag på regeringens förslag om inrättande av en ny FoU-myndighet som bl.a. skall ta över KFB:s arbetsuppgifter. Regeringens förslag i motsvarande delar tillstyrks.

Stockholm den 27 april 2000

På trafikutskottets vägnar

Monica Öhman

I beslutet har deltagit: Monica Öhman (s), Sven Bergström (c), Per-Richard Molén (m), Hans Stenberg (s), Johnny Gylling (kd), Krister Örnfjäder (s), Lars Björkman (m), Monica Green (s), Inger Segelström (s), Stig Eriksson (v), Tuve Skånberg (kd), Mikael Johansson (mp), Kenth Skårvik (fp), Jan-Evert Rådström (m), Christina Axelsson (s) och Sture Arnesson (v).

Avvikande meningar

1. Per-Richard Molén, Lars Björkman och Jan-Evert Rådström (alla m) anför:

Vi moderater anser att den mer tillämpade tekniska forskningen bör sammanföras i en ny myndighet. Denna bör verka i nära samverkan dels med de tekniska högskolorna, dels med företagen och stödjande FoU av högsta klass. Myndigheten för teknisk och industrirelaterad forskning bör ha flera uppgifter. Myndigheten bör i första hand ansvara för den forskningsfinansiering som i dag framför allt ligger på NUTEK, på Byggforskningsrådet och på Kommunikationsforskningsberedningen. Det bör också prövas om inte väsentliga fördelar kunde vinnas genom att i myndighetens uppgifter också inkludera ansvaret för statens finansiering av verksamheten inom industri-forskningsinstituterna. Ett sådant bredare ansvar skulle ge myndigheten stora möjligheter att skapa nya dynamiska synergier. Stöd till nya teknologier, bl.a. informations- och materialteknik, bör ägnas stor uppmärksamhet.

Ett brett ansvar ställer också krav på lyhördhet för olika intressen. Industri och vetenskap måste förenas i myndighetens ledning. Formerna för utvärdering måste vara av högsta klass.

Genom den myndighet vi förordar kan bättre förutsättningar skapas att föra grundforskningens resultat vidare till exploaterbara resultat. Myndigheten får därigenom en viktig funktion inte minst för det informationstekniska och biotekniska nyföretagandet. Byggforskningen hör naturligen också hit.

Till myndigheten för industrirelaterad spetsforskning vill vi samla de resurser som nu hanteras av KFB, de FoU-finansierande delarna av NUTEK:s verksamhet, de delar av Rådet för arbetslivsforskning som berör arbetsorganisatorisk forskning, delar av Byggforskningsrådet, vissa forskningsstöd-

jande uppgifter som finns vid Vägverket och Banverket samt energiforskning som inte är relaterad till Energimyndighetens övriga uppgifter.

Utbildningsutskottet bör således enligt vår mening tillstyrka motion Ub25 yrkande 6 av Bo Lundgren m. fl. (m).

1999/2000:UbU17
Bilaga 3

2. Stig Eriksson och Sture Arnesson (båda v) anför:

Regeringens förslag innebär att trafikverken får behålla medel till forskning och utvecklingsarbete. Den kunskapsutveckling som är relevant för framtida transporter är emellertid huvudsakligen trafikslagsövergripande. För att de av riksdagen antagna trafikpolitiska målen skall nås krävs en övergång från de transportslag som är särskilt miljö- och olycksbelastande till transporter vars effekter i förhållande till miljö- och trafiksäkerhetsmålen är bättre. Av naturliga skäl finns det inom respektive trafikverk en egen kultur som sätter en expansion av det egna trafikslaget i centrum. Skall kunskaperna vad gäller integrering av transporter och volymminskning av transporter kunna utvecklas bör denna uppgift läggas på ett organ som inte företräder ett särskilt trafikslags intressen.

Vi vänsterpartister vill så långt möjligt säkerställa att transportforskningen dels får erforderligt utrymme, dels bedrivs med den inriktning vi förordar i den nya FoU-myndighet som regeringen föreslår. Det är därför vi vill att den organisationskommitté som regeringen aviserar skall få i uppdrag att ta fram ett specifikt program för hela trafik- och transportforskningen. Det är också därför vi vill att trafikverkens ansvar och resurser för FoU skall föras över till det specifika programmet.

Utbildningsutskottet bör således enligt vår mening tillstyrka motion Ub30 av Karin Svensson Smith och Stig Eriksson (båda v).

Forskning för framtiden – en ny organisation för
forskningsfinansiering

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 23 mars 2000 beslutat bereda miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering jämte motioner. Propositionen har föranlett 8 följdmotioner med sammanlagt 26 yrkanden.

Miljö- och jordbruksutskottet behandlar i sitt yttrande regeringens förslag i stort och den del som avser forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering. Sammanfattningsvis lämnas förslaget i behandlade delar utan erinran från de synpunkter utskottet har att företräda.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen lämnar i propositionen förslag till en ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering. Enligt förslaget skall tre nya forskningsråd och en ny myndighet för finansiering av forskning och utvecklingsarbete inrättas. Dessa skall ersätta de i dag verkande forskningsråden.

Ett av de nya forskningsråden är Vetenskapsrådet, vars främsta uppgift enligt förslaget skall vara att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden. Inom Vetenskapsrådet bör det finnas tre ämnesråd för forskningsfinansierade områden nämligen humaniora-samhällsvetenskap, medicin respektive natur- och teknikvetenskap.

Därutöver bör två områdesinriktade forskningsråd inrättas, ett för sociala frågor och arbetsliv och ett för miljö, lantbruk och samhällsplanering. Det senare bör ansvara för de områden som i dag handhas av Skogs- och jordbrukets forskningsråd och Bygghälsningsrådet samt för delar av Naturvårdsverkets uppgifter och anslag inom forskningsområdet. Skogs- och jordbrukets forskningsråd och Bygghälsningsrådet skall därmed avvecklas.

Dessutom bör inrättas en FoU-myndighet för behovsstyrd forskning och utvecklingsarbete till stöd för innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt, samt ett Forskningsforum med uppgift att verka för dialog och samverkan mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänheten och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen.

Motionerna

Utskottets yttrande omfattar – helt eller delvis – följande motioner som har väckts med anledning av propositionen.

1999/2000:Ub25 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår propositionen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett svenskt "National Institute of Health",
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett vetenskapsråd för naturvetenskap och teknik,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett forskningsråd för jordbruk, skogsbruk, trä och livsmedel.

1999/2000:Ub26 av Ulf Nilsson m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen med avslag på regeringens proposition 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering ger regeringen i uppdrag att återkomma med ett nytt förslag till organisation för forskningsfinansiering,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bristen på remissbehandling,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att den politiska styrningen över forskningsrådets inriktning skall hållas tillbaka till förmån för den vetenskapliga bedömningsgrunden.

1999/2000:Ub27 av Sofia Jonsson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen med avslag på propositionen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett brett samråd inför den fortsatta beredningen av forskningspolitiken.

1999/2000:Ub28 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari yrkas att riksdagen med avslag på proposition 1999/2000:81 hos regeringen begär förslag enligt de principer om en helhetslösning för finansiering av forskningen som presenterats i motionen.

Utskottet

Myndighetsstrukturen för finansiering av forskning

Propositionen

Kommittén Forskning 2000 lade fram sitt betänkande Forskningspolitik i oktober 1998 (SOU 1998:128). I maj 1999 tillsatte regeringen en arbetsgrupp som lade fram rapporten Att finansiera forskning och utveckling (Ds 1999:68) och i Näringsdepartementet tillsattes en utredning med uppgift att undersöka verksamheten vid de forskningsfinansierande myndigheterna. Denna utredning lämnade i november 1999 rapporten Utredning om vissa myndigheter. Remissbehandlingen av betänkandet Forskningspolitik gav ett omfattande underlag för den fortsatta beredningen av frågan om organisationen. Remissbehandlingen av arbetsgruppens och utredningens rapporter skedde därför genom att Regeringskansliet anordnade remissmöten den 11 och 12 januari 2000.

1999/2000:UbU17
Bilaga 4

Syftet med propositionen är att skapa en ny organisation för forskningsfinansiering som gör det möjligt att kraftsamla på viktiga vetenskapliga områden, främja samarbete mellan forskning och utvecklingsarbete samt förbättra spridningen av information om forskningen och dess resultat.

Den nya organisationen skapar bättre förutsättningar för att stimulera bl.a. tvär- och mångvetenskaplig forskning. Den sätter även tydligare fokus på grundforskningens roll och ökar kvalitetskraven genom förstärkt forskarstyrning. Vetenskapsrådet skall ta initiativ till och åstadkomma kraftsamling kring vissa breda forskningssatsningar. Vetenskapsrådet bör disponera egna medel för bl.a. dessa insatser, men bör även kunna åstadkomma övergripande satsningar genom ämnesområden. I de fall det ordinarie myndighetssamarbetet behöver förstärkas bör Vetenskapsrådet, främst genom Forskningsforum, ta initiativ till samverkan inom hela forskningssystemet. Inom ramen för Forskningsforum skall övergripande forskningspolitiska frågor som inte vilar på någon enskild finansiär kunna lyftas fram till öppen diskussion, t.ex. forskning om hållbar samhällsutveckling.

Motionerna

I motion Ub25 (m) yrkande 1 anförs att propositionen snarare är ett organisationsschema än en injektion för mer kunnande. I motionen uttrycks också uppfattningen att miljön är en så viktig och central fråga att den hör hemma inom många forskningsområden, varför det är fel att knyta miljöfrågorna till ett forskningsråd.

I motion Ub26 (fp) yrkandena 1 och 2 framförs uppfattningen att propositionen företer en brist på helhetssyn och att regeringen bör återkomma med ett förslag som blivit föremål för en bred remissbehandling. Enligt Folkpartiet föreslår regeringen en ny organisation utan att samtidigt ta ställning i viktiga principfrågor om hur forskningen skall finansieras i framtiden. Enligt motionen saknar ansvarsuppdelningen i olika forskningsråd stöd i sakliga argument.

I motion Ub27 (c) yrkande 1 anför Centerpartiet att förslagens finansiering är oklar och att den fortsatta beredningen inte bör ske internt inom regeringskansliet utan att såväl de politiska partierna som forskningsintressenter bör inbjudas.

Yrkandet om avslag på propositionen i motion Ub28 (kd) motiveras bl.a. med att regeringen borde ha strävat efter en bredare politisk förankring.

Utskottets överväganden

Som anges i propositionen syftar förslaget till att skapa förutsättningar för att med ett lägre antal myndigheter tillgodose behovet av fördjupade insikter om forskningen i olika ämnen och sektorer samtidigt som den ökade koncentrationen av myndigheter med bl.a. ett Vetenskapsråd och två områdesinriktade råd kommer att öka förutsättningarna för samverkan och övergripande satsningar inom forskningen. Miljöforskningen är alltmer inriktad på frågor kring en hållbar utveckling varför denna typ av forskning kommer att spänna över flera samhällssektorer. Utskottet kommer att gå närmare in på denna

fråga nedan men vill redan här framhålla att principen med bl.a. ett centralt Vetenskapsråd och ett Forskningsforum för dialog och samverkan mellan forskare, finansärer och allmänhet innebär dels att möjligheten till samordning av sådana övergripande frågor som finns inom bl.a. miljöforskningen förbättras, dels att riskerna för överlappning eller luckor i forskningsfinansieringen kommer att minska. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att de krav som i framtiden kommer att ställas på forskningsfinansieringen har förutsättningar att tillgodoses genom den föreslagna organisationen. Utskottet vill, i anslutning till vad som anförts om att förslagets finansiering är oklar, hänvisa till att propositionen inte berör den närmare medelsfördelningen och att regeringen avser att återkomma i budgetpropositionen för år 2001 med en närmare redovisning av förändringar på anslagsnivå och eventuella förändringar på utgiftsområdesnivå. Med det anförda ansluter sig utskottet för sin del till regeringens överväganden i stort om myndighetsstrukturen m.m. och avstyrker de avslagsyrkanden som framförts i motionerna Ub25 (m) yrkande 1, Ub26 (fp) yrkande 1, Ub27 (c) yrkande 1 och Ub28 (kd).

Av propositionen framgår slutligen att de utredningar som ligger till grund för propositionen har varit föremål för remissbehandling. I propositionen finns dessutom angivet att ett betydande antal myndigheter och andra organ inbjudits att yttra sig i ärendet. Utskottet finner därvid inte skäl för någon erinran mot förslagets beredning och avstyrker motion Ub26 (fp) yrkande 2.

Ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering

Propositionen

Den forskning som i dag stöds av Skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR), Byggnadsforskningsrådet (BFR) och Naturvårdsverket (SNV) har många och viktiga beröringspunkter genom inriktningen mot samhällets omställning till en ekologiskt hållbar utveckling. Inriktningen mot ett hållbart samhälle innebär dessutom att miljöforskningen förutom naturvetenskapliga och tekniska frågor även innefattar sociala, kulturella och ekonomiska aspekter. Detta förhållande motiverar att nämnda forskningsområden förs samman i ett nytt områdesinriktat forskningsråd. På detta sätt samlas stora delar av forskningen till stöd för ett hållbart samhälle i en myndighet. Enligt regeringens mening skapas därmed bättre förutsättningar för kraftfulla och allsidiga forskningsinsatser med ett helhetsperspektiv. Rådets styrelse bör bestå av tretton ledamöter. Sju ledamöter utses av forskarsamhället genom ett förfarande med elektorval. Forskningsrådet skall inrättas under Miljödepartementet.

Det viktigaste ansvarsområdet för forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering skall vara lantbruksvetenskaplig forskning, miljöforskning och forskning för en ekologiskt hållbar utveckling. Forskningen skall syfta till att öka kunskaperna om de biologiska naturresurserna och mark- och vattenresurserna, samhällets hållbara nyttjande av naturresurser, samhällsplanering, bygg- och förvaltningsfrågor, boendefrågor samt miljöfrågor. Forskningen skall bidra till sektoriella utvecklingsmål och skapa samband och samarbete mellan forskningsutövare och användare av forskningsresul-

tat. Forskningen kommer också att vara av stor betydelse för internationellt samarbete inom området.

Ansvar för livsmedelsforskningen respektive skoglig och skogsindustriell forskning bör fördelas mellan forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering och FoU-myndigheten. Denna forskning har en mycket komplex karaktär och omfattar frågeställningar över hela kedjan från råvaruproduktion till konsument eller slutanvändare. Principen för ansvarsfördelningen inom dessa områden bör i huvudsak vara att forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering skall ha ansvaret för forskning inom kedjan från råvara till initial förädling, medan FoU-myndighetens ansvarsområde fokuseras kring vidareförädling av råvaran.

En organisationskommitté bör tillsättas med uppgift att förbereda och genomföra bildandet av de nya myndigheterna. Kommittén bör även sörja för att ansökningar om forskningsstöd och tidigare gjorda åtaganden om forskningsstöd kan hanteras på ett sätt som inte innebär några störningar för forskningen under övergångsperioden när den nya organisationen bildas.

Motionerna

I motion Ub28 (kd) delvis anför kritik mot förslaget av innebörd att ett forskningsområde med miljö, lantbruk och samhällsplanering är alltför brett och att samhällsplaneringen borde flyttas över till forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv. Vidare anför Kristdemokraterna att Naturvårdsverket skall få behålla de anslagna medlen till och med år 2002 så att verket kan fullfölja projekt som redan är påbörjade eller planerade samt att Jordbruksdepartementet bör vara det departement som blir huvudansvarigt för det nya rådet.

Moderaterna föreslår i motion Ub25 (m) yrkandena 2, 3 och 5 att till ett nytt institut för medicin och hälsa förs de resurser som används för forskning om livsmedel genom Skogs- och jordbrukets forskningsråd. I motionen föreslås också att kunskaperna inom jord- och skogsbruk skall tas till vara genom att skapa ett forskningsråd som sträcker sig genom en större del av förädlingskedjan, från jorden och skogen till förädlade varor och livsmedel. Vidare föreslås att till ett nytt forskningsråd för naturvetenskap och teknik förs de resurser som i dag handhas av bl.a. Naturvårdsverket.

Enligt Folkpartiets motion Ub26 (fp) yrkande 4 kommer det föreslagna forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering att få en tydlig politisk profil som medför en inriktning mot forskning med syfte att stödja en viss politisk utveckling. Den politiska styrningen bör enligt motionen hållas tillbaka till förmån för den vetenskapliga bedömningen.

Utskottets överväganden

Forskningspolitiken behandlas numera i intervaller om cirka tre år och i proposition 1996/97:5 Forskning och samhälle presenterade regeringen sin forskningspolitik för åren 1997–1999. Miljö- och jordbruksutskottet behandlade propositionen under hösten 1996 (1996/97:JoU1 och 1996/97: JoU2). Regeringen har för avsikt att lägga fram en ny forskningspolitisk proposition

i september 2000. I proposition 1998/99:94 Vissa forskningsfrågor redovisade regeringen de utgångspunkter som den ansåg borde gälla för utredningen om en förnyad myndighetsorganisation på forskningsområdet. Denna proposition behandlades av utbildningsutskottet i oktober 1999 (1999/2000:UbU3).

I proposition 1996/97:5 framhöll regeringen att det svenska forskningssystemet med många finansörer medför ett stort behov av samarbete över råds- och sektorsgränser. Regeringen pekade därför på behovet av en förstärkt samverkan mellan myndigheterna inom vissa områden, t.ex. skogsindustriell forskning, livsmedelsteknisk forskning och forskning kring landsbygdsutveckling. Regeringen betonade också vikten av myndigheternas ansvar för forskningens relevans och kvalitet. Miljö- och jordbruksutskottet uttalade inte någon avvikande uppfattning och instämde bl.a. i synsättet att miljöforskningens övergripande mål är samhällets omställning mot en hållbar utveckling. Också i proposition 1998/99:94 framhöll regeringen att samspelet mellan olika slag av forskning måste utvecklas och att arbetet med att fördela forskningsresurser måste bedrivas effektivt. Utbildningsutskottet tillstyrkte samtliga de förslag som presenterades i propositionen.

Våren 1999 behandlade miljö- och jordbruksutskottet en av regeringen föreslagna strategi för en ekologiskt hållbar utveckling med bl.a. femton nationella miljökvalitetsmål (1998/99:MJU6). Dessa mål spänner över ett vitt fält och berör stora delar av de nuvarande forskningsrådets och Naturvårdsverkets ansvarsområden inom forskningen. Arbetet för att uppnå en ekologiskt hållbar samhällsutveckling ställer höga krav på samarbete och förutsätter förmåga till prioriteringar. Det krävs därför att forskningsfinansieringen sker med en god överblick över detta breda fält. Koncentrationen av organisationen med det föreslagna forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering torde innebära att förutsättningarna för att tillgodose det redovisade kravet på överblick bättre tillgodoses än i dag. Förutsättningarna för stödet till den tvärvetenskapliga forskningen och möjlighet till en effektivare resursanvändning torde också förbättras.

Enligt vad som anges i propositionen skall de uppgifter forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering får syfta till att öka kunskaperna om bl.a. de biologiska naturresurserna och mark- och vattenresurserna samt miljöfrågorna. Utskottet förutsätter därvid att forskningsrådet, vars styrelse enligt förslaget till övervägande del skall bestå av forskarsamhället utsedda ledamöter, kommer att säkerställa den vetenskapliga bedömningsgrunden i forskningen utan att därmed förlora relevansen för berörda samhällssektorer. Därutöver kan tilläggas att den närmare inriktningen av forskningspolitiken i detta avseende torde komma att presenteras i den kommande forskningspolitiska propositionen. Det bör dessutom i sammanhanget påpekas att förslaget inte innebär en total samordning av miljö- och lantbruksforskningen. Den forskning som finansieras inom ramen för Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) berörs t.ex. inte av förslaget. Inte heller berörs den åtgärdsinriktade miljöforskningen inom ramen för Statens jordbruksverk (SJV). Av propositionen framgår dessutom att endast delar av den forskning som ingår i Naturvårdsverkets ansvarsområde kommer att beröras. Utskottet som således tillstyrker förslaget om ett nytt områdesinriktat forskningsråd för

miljö, lantbruk och samhällsplanering, delar därför inte de farhågor som uttryckts i motion Ub26 (fp) yrkande 4.

På grund av det anförda avstyrker utskottet vidare motion Ub28 (kd) delvis om att frågorna om samhällsplanering borde föras över till annat forskningsråd. I anslutning till motionens synpunkter rörande Naturvårdsverkets roll hänvisar utskottet till att regeringen enligt förslaget avser att tillsätta en organisationskommitté för att säkerställa kontinuiteten under övergångsperioden då de nya myndigheterna bildas. När det gäller frågan om ansvarigt departement erinrar utskottet om att det enligt 7 kap. 1 § regeringsformen ankommer på regeringen att fördela ärenden mellan departementen.

Utskottet anser att de förslag till uppdelning av bl.a. miljöforskningen till olika vetenskapsråd som framförts i motion Ub25 (m) yrkandena 2, 3 och 5 skulle motverka den önskvärda inriktningen mot ökad överblick och samverkan. Den i propositionen beskrivna avgränsningen mellan forskningsrådets och FoU-myndighetens ansvar vad gäller förädlingskedjan av livsmedel och skogsprodukter synes naturlig och väl avvägd. Utskottet delar därför inte de synpunkter som framförts i motionen i denna fråga.

Stockholm den 27 april 2000

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Dan Ericsson

I beslutet har deltagit: Dan Ericsson (kd), Sinikka Bohlin (s), Göte Jonsson (m), Inge Carlsson (s), Kaj Larsson (s), Maggi Mikaelsson (v), Ingvar Eriksson (m), Carl G Nilsson (m), Ingemar Josefsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Caroline Hagström (kd), Gudrun Lindvall (mp), Eskil Erlandsson (c), Harald Nordlund (fp), Lars Lindblad (m), Carina Ohlsson (s) och Jonas Ringqvist (v).

Avvikande meningar

1. Avslag på propositionen och utgångspunkter för en ny myndighetsstruktur

Göte Jonsson (m), Ingvar Eriksson (m), Carl G Nilsson (m) och Lars Lindblad (m) anför:

Syftet med propositionen sägs vara att skapa en ny organisation för forskningsfinansiering som gör det möjligt att kraftsamla inom viktiga vetenskapliga områden. Genom att lägga fast en organisation utan förankring i en samlande övergripande kunskapsstrategi blir planeringen felvänd. Föreställningen att ett vetenskapsråd kan utfärda kloka riktlinjer för underställda ämnesråds medelsfördelning övertygar inte. Ett centralt råd blir lätt ett offer för godtycke och politiska påtryckningar. Ansvarsfördelningen mellan vetenskapsråd och ämnesråd verkar dessutom oklar. På grund härav bör utskottet

med tillstyrkande av motion Ub25 (m) yrkande 1 avstyrka regeringens förslag.

För att på ett optimalt sätt kunna tillvarata den potential som finns inom bl.a. medicin, bioteknik samt hälso- och sjukvård bör ett svenskt institut för medicin och hälsa skapas. Det bör övervägas att hit föra vissa av de resurser som används för forskning om livsmedel genom Skogs- och jordbrukets forskningsråd. Functional food t.ex. blir ett allt viktigare forskningsområde.

Starka skäl talar för en förstärkning av den naturvetenskapliga och tekniska forskningen genom inrättande av ett nytt vetenskapsråd för såväl naturvetenskap som teknik. Till detta forskningsråd föreslår vi att bl.a. delar av Naturvårdsverkets miljöforskning samlas.

När det gäller forskning inom jord- och skogsbruk har Sverige starka traditioner. För att ta till vara denna kunskap och utveckla forskningen ytterligare anser vi slutligen att det bör skapas ett forskningsråd som sträcker sig genom en större del av förädlingskedjan, från jorden och skogen till förädlade trätekniska varor och livsmedel. Ett forskningsråd för jordbruk, skogsbruk, trä- och livsmedelsindustri bör därför inrättas.

Vi anser därför att regeringen bör återkomma med förslag i enlighet med motion Ub25 (m) yrkandena 2, 3 och 5.

2. Avslag på propositionen och behovet av en helhetslösning av forskningsfinansieringen

Dan Ericsson (kd) och Caroline Hagström (kd) anför:

Den nuvarande myndighetsstrukturen för forskningsfinansiering behöver reformeras. Vi anser emellertid att regeringen borde ha arbetat för en bredare politisk förankring och tagit ett vidare grepp. Förslaget berör t.ex. inte alls den struktur som finns för landets lärosäten och deras forskningsfinansiering. Vi anser att fakultetsanslagen borde tagits med vid en omorganisation av forskningsfinansieringen. Den nya strukturen måste dessutom utgå från människans behov. Det innebär att de olika organen skall vara tvärvetenskapliga till sin karaktär samtidigt som de skall kunna samverka med ämnesdisciplinära forskare. Det ömsesidiga samarbetet mellan olika forskare måste stödjas. Regeringen borde dessutom tydligare ha redovisat på vilket sätt den nya strukturen kommer att gynna forskningens kvalitet och effektivitet.

Miljöforskningens betydelse för ett hållbart samhälle är stor. Förslaget att inrätta ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering innebär emellertid en risk att områdesinriktningen får en för stor bredd. Området samhällsplanering borde därför flyttas över till forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv.

Kristdemokraterna har redan tidigare poängterat vikten av ökade satsningar på forskning och utbildning inom lantbruksområdet. Detta är nödvändigt för att svensk livsmedelsproduktion som i dag har en sjunkande lönsamhet skall kunna överleva på en alltmer konkurrensutsatt internationell marknad. Vi anser att Jordbruksdepartementet bör vara det departement som blir huvudansvarigt för ett nytt råd för miljö och lantbruk, inte minst med hänsyn

till den komplexitet som den gemensamma jordbrukspolitiken inom EU innebär.

I enlighet med vad som anförts i motion Ub28 (kd) bör propositionen avstyrkas och regeringen återkomma med förslag i enlighet med vad som anförts i nu behandlad del.

3. Avslag på propositionen och behovet av en bred förankring inför den fortsatta beredningen

Eskil Erlandsson (c) anför:

Den nuvarande organisationen för forskningsfinansiering, med ett stort antal myndigheter, har vuxit fram under en lång tid. För att hantera dagens och framtidens forskning krävs en anpassning av strukturen. I regeringens förslag är dock finansieringen oklar. En långsiktig forskningspolitik kräver en helhetssyn och man måste koppla samman organisationsförändringar med fördelningen av resurser. Den fortsatta beredningen bör inte ske internt i Regeringskansliet. Regeringen bör därför bjuda in såväl de politiska partierna som forskningsintressenter inför den fortsatta beredningen. Utskottet bör således med tillstyrkande av motion Ub27 (c) yrkande 1 avstyrka regeringens förslag.

4. Avslag på propositionen och vikten av att den vetenskapliga bedömningsgrunden säkras

Harald Nordlund (fp) anför:

Jag anser att en omorganisation av forskningsfinansieringen av den omfattning som propositionen innebär borde bli föremål för en bred remissbehandling. Så har märkligt nog inte skett. Detta är ett av de avgörande skälen till att utskottet med tillstyrkande av motion Ub26 (fp) yrkandena 1 och 2 bör avstyrka regeringens proposition.

Det är enligt regeringen nödvändigt att skapa en ny effektiv organisation som kan främja tvär- och mångvetenskaplig forskning, varför de tidigare forskningsråden skall slås samman och integreras i nya myndigheter. Den svenska forskningens framtid beror emellertid inte på organisationen utan på vilka ekonomiska medel som tillskjuts och på säkrandet av den akademiska friheten. På dessa punkter tillför propositionen inget nytt. Det föreslagna områdesinriktade forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering får en tydlig politisk profil och blir regeringens förlängda arm. Den politiska styrningen borde i stället minska till förmån för den vetenskapliga bedömningsgrunden. Utskottet bör därför med tillstyrkande av motion Ub26 (fp) yrkande 4 föreslå att regeringen återkommer med förslag i enlighet med vad som anförts i detta avseende.

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1999/2000:81 om forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering jämte motioner. Näringsutskottet yttrar sig i de delar som berör näringsutskottets beredningsområde, dvs. i första hand frågor om tillämpad forskning och om en ny myndighet för forskning och utveckling (FoU-myndigheten). Näringsutskottet har i ärendet mottagit en skrivelse från Rådet för arbetslivsforskning.

Den nämnda propositionen om en ny organisation för forskningsfinansiering är ett led i en större förnyelse av det svenska forsknings-, närings- och innovationspolitiska systemet. Ett annat led återfinns i proposition 1999/2000:71 om vissa organisationsfrågor inom näringspolitiken, vilken behandlas av näringsutskottet (bet. 1999/2000:NU17). Den senare propositionen omfattar förslag för att väva samman flera politikområden som är viktiga för närings-, innovations- och regionalpolitiken. Bland annat föreslås inrättande av en ny myndighet för företagsutveckling som skall svara för uppgifter som för närvarande handhas av Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) och ALMI Företagspartner AB. Vidare skall enligt förslaget inrättas en myndighet med uppgift att svara för analyser, omvärldsbevakning och utvärderingar inom närings-, innovations- och regionalpolitiska området.

Näringsutskottet tillstyrker berörda förslag i den nu aktuella propositionen och avstyrker motsvarande motionsyrkanden. En avvikande mening (m, kd, c) och ett särskilt yttrande (mp) har avgivits.

Propositionen

I proposition 1999/2000:81 föreslås bl.a. att riksdagen godkänner riktlinjer för en ny myndighetsorganisation för forskningsfinansiering.

Motionerna

De motioner som väckts med anledning av propositionen och som behandlas här är följande:

1999/2000:Ub25 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår propositionen,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en myndighet för teknisk och industrirelaterad forskning.

1999/2000:Ub26 av Ulf Nilsson m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen med avslag på regeringens proposition 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering begär att regeringen återkommer med ett nytt förslag till organisation för forskningsfinansiering.

1999/2000:Ub27 av Sofia Jonsson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen – med avslag på propositionen – som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett brett samråd inför den fortsatta beredningen av forskningspolitiken.

1999/2000:Ub28 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari yrkas att riksdagen med avslag på proposition 1999/2000:81 hos regeringen begär förslag enligt de principer om en helhetslösning för finansiering av forskningen som presenterats i motionen.

Näringsutskottet

Propositionen

Allmänt om förslagen

Regeringen lämnar i propositionen förslag till en ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering. Enligt förslaget skall tre nya forskningsråd och en ny myndighet för finansiering av forskning och utveckling inrättas.

Ett av de nya forskningsråden är Vetenskapsrådet, vars främsta uppgift enligt förslaget blir att ge stöd till grundläggande forskning inom samtliga vetenskapsområden. Till Vetenskapsrådet förs de ansvarsområden som i dag handhas av Forskningsrådsnämnden, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet och Teknikvetenskapliga forskningsrådet. Samtidigt skall dessa myndigheter avvecklas. Enligt regeringen bör det inom Vetenskapsrådet finnas ämnesråd inom humaniora-samhällsvetenskap, medicin respektive natur- och teknikvetenskap som får ansvar för beslut om medelsfördelning.

Vidare föreslås ett områdesinriktat forskningsråd för sociala frågor och arbetsliv, vilket skall överta de uppgifter som i dag handhas av Socialvetenskapliga forskningsrådet samt delar av ansvarsområdet för Rådet för arbetslivsforskning. Till följd av detta skall de två nämnda råden avvecklas. Ett områdesinriktat forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering skall också inrättas. Samtidigt som Skogs- och jordbrukets forskningsråd och Byggnadsforskningsrådet avvecklas skall deras ansvarsområden övertas av det nya forskningsrådet. Detta skall även svara för delar av Statens naturvårdsverks uppgifter inom forskningsområdet.

Regeringen föreslår vidare att en FoU-myndighet inrättas för behovsstyrd forskning och utvecklingsarbete. Myndighetens uppgifter m.m. kommer att beskrivas i det följande.

Slutligen föreslås att ett forskningsforum inrättas med uppgift att verka för en dialog och samverkan mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänheten och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen.

1999/2000:UbU17
Bilaga 5

Enligt regeringen bör en organisationskommitté inrättas med uppgift att förbereda och genomföra bildandet av de nya myndigheterna, vilka bör kunna påbörja sin verksamhet den 1 januari 2001.

1999/2000:UbU17
Bilaga 5

FoU-myndigheten

Enligt regeringens bedömning bör en myndighet inrättas – under Näringsdepartementet – med uppgift att initiera och finansiera behovsstyrd forskning och utveckling till stöd för innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt. Skälet är att framtidens samhälle ställer större och delvis nya krav på förmågan till innovationer.

Innovationsfrågorna, som berör många olika politikområden, ställer krav på ett fördjupat samarbete också över ämnes- och sektorsgränserna. En effektiv näringspolitik ställer också krav på att det finns möjligheter till koncentration inom särskilt viktiga områden. De snabba förändringarna i omvärlden skapar vidare ett ökat behov av flexibilitet.

Den nya myndigheten kommer i stora drag att överta de ansvarsområden som handhas av Kommunikationsforskningsberedningen och de FoU-finansierande delarna av NUTEK. Till följd härav avvecklas nämnda forskningsberedning. Enligt regeringen blir det en högst angelägen uppgift för den nya myndigheten att utveckla och fokusera på insatser inom IT-området. De delar av verksamheten vid Rådet för arbetslivsforskning som rör FoU inom arbetslivet med ett innovationsperspektiv och som syftar till en hållbar tillväxt skall enligt förslaget föras till den nya FoU-myndigheten, medan övriga delar som nämnts skall föras till det föreslagna forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv. Statens energimyndighet föreslås inte ingå i FoU-myndigheten, eftersom FoU-arbetet inom denna myndighet utgör ett viktigt underlag för och stöd i myndighetens arbete. Inte heller Rymdstyrelsen berörs av föreliggande förslag.

Enligt regeringen innebär skapandet av en FoU-myndighet effektiviseringar genom att kontakter gentemot forskare och avnämare förenklas. Bland annat minskar antalet aktörer för samfinansiering. Bildandet av en stor aktör kan vidare förbättra Sveriges förutsättningar att påverka EU-arbetets inriktning inom för Sverige viktiga forskningsområden, t.ex. IT-området.

Verksamheten skall enligt regeringens förslag omfatta stöd till FoU inom bl.a. teknik, transporter, kommunikation, arbetsliv och arbetsmarknad liksom uppgiften att verka för att ny kunskap tas till vara och omsätts i produkter och processer m.m. Viktiga forskningsområden är bl.a. trafiksäkerhet, ledarskap och lärande, arbetsorganisation samt områden som är länkade till hållbar utveckling och tillväxt. Ansvarsfördelningen mellan FoU-myndigheten och Forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv bör dock preciseras av den organisationskommitté som skall tillsättas. När det gäller livsmedelsforskningen respektive den skogliga och skogsindustriella forskningen bör principen vara att det berörda forskningsrådet tar ansvar för forskningen för kedjan från råvara till initial förädling, medan FoU-myndigheten fokuserar på vidareförädlingen.

Följande huvudsakliga ansvarsområden föreslås för den nya myndigheten:

- finansiering av forsknings-, utvecklings- och demonstrationsverksamhet, som svarar mot behovet i såväl näringslivet som andra delar av samhället,
- utveckling av samarbetet mellan högskolan, industriforskningsinstitutet och näringslivet,
- stöd till små och medelstora företags kunskapsförsörjning,
- stimulans av visst ökat svenskt deltagande inom EU:s ramprogram för forskning och utveckling,
- utvärdering av processen Teknisk Framsyn,
- utveckling av ett FoU-program inom IT-området,
- utveckling av industriforskningsinstitutets roll i innovationssystemet.

En viktig uppgift för myndigheten blir att säkra den inomvetenskapliga kvaliteten samt relevansen av den forskning och utveckling som finansieras. Vidare bör FoU-myndigheten enligt regeringen verka för att genusperspektivet får genomslag i verksamheten.

Motionerna

I partimotion 1999/2000:Ub25 (m) yrkas att propositionen avslås av riksdagen. Enligt motionärerna utgör propositionen snarare ett organisations-schema än en injektion för mer kunskap. Regeringens planering är felvänd, hävdas det i motionen, eftersom regeringen väljer att först lägga fast en organisation som sedan får tas som en given utgångspunkt för eventuella strategier och resurser.

Den mer tillämpade tekniska forskningen bör enligt motionärerna sammanföras i en ny myndighet. Regeringens förslag att inrätta en ny myndighet för forskning och utveckling är rätt tänkt men lider av vissa brister, anser motionärerna. De menar att den nya myndigheten för teknisk och industrirelaterad forskning bör ha flera uppgifter. I första hand bör myndigheten ha ansvar för den forskningsfinansiering som i dag framför allt administreras av NUTEK, Byggforskningsrådet och Kommunikationsforskningsberedningen. Eventuellt bör myndigheten också tilldelas ansvaret för statens finansiering av verksamheten inom de s.k. industriforskningsinstitutet. Stöd till nya teknikområden, t.ex. informationsteknik, bör uppmärksammas och myndigheten bör ges i uppdrag att föra grundforskningens resultat vidare till exploaterbara resultat. Enligt motionärerna bör myndigheten tillföras motsvarande resurser som i dag hanteras av Kommunikationsforskningsberedningen och av NUTEK i fråga om forskning samt vissa forskningsmedel från Rådet för arbetslivsforskning, Byggforskningsrådet, Vägverket, Banverket och vissa energiforskningsmedel som inte är relaterade till Energimyndighetens övriga uppgifter.

Även i motion 1999/2000:Ub28 (kd) yrkas avslag på propositionen. När det gäller de konkreta förslagen om en ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering välkomnas visserligen intentionerna i propositionen. Till svagheterna i propositionen hör emellertid enligt motionärerna att regeringen borde tagit ett vidare grepp och arbetat på att få en bred politisk förankring av förslagen. När det gäller FoU-myndigheten delar motionärerna regeringens syn på behovet av forskningsstöd, men invänder att en genomgripande

utvärdering av hela den hittills förda näringspolitiken måste göras innan riksdagen tar ställning till hur en eventuell ny organisation skall utformas. Det saknas ett helhetsgrepp som utgår från företagets perspektiv och behov, framhålls det i motionen.

I motion 1999/2000:Ub27 (c) avstyrks regeringens förslag om en ny myndighetsorganisation. En långsiktig forskningspolitik kräver en helhetssyn, vilket leder till att organisationsförändringar och fördelningen av resurser måste ses tillsammans, argumenterar motionärerna. Eftersom finansieringen är oklar i regeringens förslag avstyrks propositionen. Vidare framför motionärerna att den fortsatta beredningen inte bör ske internt inom Regeringskansliet utan regeringen bör bjuda in såväl de politiska partierna som olika forskningsintressenter inför den fortsatta beredningen av forskningspolitiken.

Också i motion 1999/2000:Ub26 (fp) begärs att propositionen skall avslås av riksdagen och att regeringen skall återkomma med ett nytt förslag till organisation för forskningsfinansiering. Enligt motionärerna beror den svenska forskningens framtid och kvalitet inte i första hand på organisationsförändringar utan på storleken av resurserna och den akademiska friheten. Motionärerna anser att den politiska styrningen borde minska till förmån för den vetenskapliga bedömningsgrunden och framhåller att ”regeringens argumentering skjuter över målet”.

Utan samband med yrkande framgår det att motionärerna är tveksamma till den föreslagna FoU-myndigheten. Den förefaller vara inriktad på teknik och kommunikation, sägs det i motionen, medan till exempel medicin och miljöteknik inte nämns i beskrivningen. Vidare hävdar motionärerna att det i första hand skall vara de enskilda myndigheterna som tar ansvar för och finansierar FoU med inriktning på den egna verksamheten.

Vissa kompletterande uppgifter

Enligt beslut vid regeringssammanträdet den 19 april 2000 skall en organisationskommitté tillsättas med uppgift att förbereda de åtgärder som krävs för att Vetenskapsrådet, två forskningsråd och en FoU-myndighet skall kunna inrättas den 1 januari 2001 (dir. 2000:33). I kommitténs uppgifter ingår bl.a. att lämna förslag till ekonomiska ramar för de nya myndigheternas verksamhet under år 2001 och till erforderliga författningsändringar och namn på de nya myndigheterna (med undantag av Vetenskapsrådet). Vidare skall ansvarsfördelningen mellan de nya myndigheterna tydliggöras och former för samverkan i det planerade forskningsforumet samt mellan olika forskningsfinansiärer föreslås. Det ingår även i kommitténs uppgifter att besluta om bemanning av de nya myndigheterna och att hålla personal och arbetstagarorganisationer m.fl. underrättade om arbetets gång.

Organisationskommittén skall senast den 7 augusti 2000 rapportera förslag om ekonomiska ramar för myndigheternas verksamhet under år 2001 samt föreslå namnen på de tre aktuella myndigheterna. Till den 1 oktober 2000 skall kommittén rapportera förslag avseende verksamhetsmål, fördelning av ansvar och befogenheter mellan myndigheterna, regleringsbrev, erforderliga författningsändringar och former för samverkan med andra myndigheter. Kommittén skall också vidta de ytterligare åtgärder som behövs för att de

nya myndigheterna skall kunna fungera från den 1 januari 2001, bl.a. i fråga om bemanning. En slutrapport skall lämnas senast den 31 mars 2001.

Till organisationskommittén skall knytas fyra arbetsgrupper, en för varje ny myndighet.

1999/2000:UbU17
Bilaga 5

Näringsutskottets ställningstagande

Näringsutskottet instämmer i regeringens uppfattning att det bör skapas en ny organisation för forskningsfinansiering som gör det möjligt att kraftsamla på viktiga vetenskapliga områden, främja samarbete mellan forskning och utvecklingsarbete samt förbättra spridningen av information om forskningen och dess resultat. Samtidigt skapas genom en ny FoU-myndighet en mer effektiv och slagkraftig organisation för den behovsstyrda forskningen till stöd för det svenska innovationssystemet samt för en hållbar utveckling och tillväxt.

Näringsutskottet vill för sin del särskilt poängtera betydelsen av att FoU-myndigheten inrättas under Näringsdepartementet. Genom särskilt förordnande skall chefen för Utbildningsdepartementet, utbildningsminister Thomas Östros, föredra ärenden om samordning av forskning och därmed sammanhängande budgetfrågor i Näringsdepartementet. Bland FoU-myndighetens uppgifter är finansiering av FoU-verksamhet som svarar mot näringslivets behov, stärkande av samarbetet mellan högskolan, industriforskningsinstituterna och näringslivet, stödjande av små och medelstora företags kunskapsförvärvning m.fl. uppgifter av central betydelse inom näringsutskottets beredningsområden.

Näringsutskottet noterar att regeringen inte lägger fram något förslag om lokalisering av den nya FoU-myndigheten. I detta sammanhang kan nämnas att frågor om lokalisering av statliga myndigheter regelmässigt har ingått i frågeställningarna inom regionalpolitiken, vilken tidigare behandlades av arbetsmarknadsutskottet. Hösten 1998 övertog näringsutskottet beredningsansvaret för de regionalpolitiska frågorna i riksdagen. Senast frågan om lokalisering av statliga myndigheter aktualiserades var i samband med utskottets behandling av regeringens skrivelse 1999/2000:33 om utvecklingsprogram för kommuner med anledning av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten (bet. 1999/2000:NU10).

I ett enhälligt ställningstagande i det nämnda betänkandet konstaterade näringsutskottet att det föreligger principer för såväl lokaliseringen som beslutshandlingen i sådana ärenden. Dessa principer har riksdagen som sin mening givit regeringen till känna hösten 1996 (bet. 1996/97:AU2). Principerna innebär bl.a. att riksdagen kan förvänta sig att regeringen underställer riksdagen lokaliseringsärenden som är av större vikt eller på annat sätt av principiellt intresse för riksdagens ställningstagande. Självklart föreligger alltid möjligheten för utskott och riksdag att göra bedömningen att man inte vill ta ställning i ett lokaliseringsärende. Detta har också skett i ett antal fall. Näringsutskottet framhöll i betänkandet att de gällande principerna för lokalisering av statliga myndigheter och för beslutshandlingen i sådana ärenden även fortsättningsvis bör äga giltighet.

Beträffande det nu föreliggande förslaget om en ny myndighetsorganisation för forskningsfinansiering vill näringsutskottet med hänsyn till såväl personalen som verksamheten framhålla behovet av skyndsamhet i beslutet om lokalisering. Mot bl.a. denna bakgrund har näringsutskottet inget emot att regeringen beslutar i lokaliseringsfrågan.

Sammanfattningsvis anser näringsutskottet att propositionen i de delar som näringsutskottet har tagit upp bör bifallas av riksdagen. Av detta följer att avslagsyrkandena i motionerna 1999/2000:Ub25 (m), 1999/2000:Ub28 (kd), 1999/2000:Ub27 (c) och 1999/2000:Ub26 (fp) i motsvarande delar bör avslås.

Som tidigare redovisats föreslås i motion 1999/2000:Ub25 (m) att den mer tillämpade tekniska forskningen skall sammanföras i en ny myndighet, vilken skulle innebära en bredare FoU-myndighet än den av regeringen föreslagna. Enligt näringsutskottet innebär emellertid regeringens förslag en helhetslösning, vilken näringsutskottet för sin del förordar. Med det sagda avstyrker utskottet det här aktuella motionsyrkandet.

Stockholm den 4 maj 2000

På näringsutskottets vägnar

Per Westerberg

I beslutet har deltagit: Per Westerberg (m), Barbro Andersson Öhm (s), Reynoldh Furustrand (s), Lennart Beijer (v), Sylvia Lindgren (s), Ola Karlsson (m), Nils-Göran Holmqvist (s), Marie Granlund (s), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Ingegerd Saarinen (mp), Anne Ludvigsson (s), Stefan Hagfeldt (m), Lennart Värmbö (v), Harald Bergström (kd) och Eskil Erlandsson (c).

Avvikande mening

Per Westerberg (m), Ola Karlsson (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Stefan Hagfeldt (m), Harald Bergström (kd) och Eskil Erlandsson (c) anser att näringsutskottets ställningstagande bort ha följande lydelse:

Enligt näringsutskottets uppfattning är det förslag som regeringen lagt fram i fråga om en ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering ett illa berett förslag på ett område som är så väsentligt för svenskt FoU-arbete. I de här behandlade motionerna 1999/2000:Ub25 (m), 1999/2000:Ub28 (kd), 1999/2000:Ub27 (c) och 1999/2000:Ub26 (fp) pekas på ett antal allvarliga brister i regeringens beslutsunderlag i de delar som näringsutskottet har tagit upp. Bland annat saknas ett helhetsperspektiv där framtiden för den svenska forskningen och utvecklingen sätts i centrum. Regeringsförslaget tycks utgå från en organisationsskiss, vilken fylls med innehåll i stället för den omvända ordningen där statens och näringslivets behov utgör utgångspunkten. Det hade behövts fler och bredare utvärderingar innan en ny organisation kan

föreslås. Vidare finner näringsutskottet det svårt att ta ställning till ett förslag där de ekonomiska förutsättningarna och konsekvenserna inte är klarlagda. Om regeringen hade företagit en sedvanlig remissbehandling borde, enligt näringsutskottets uppfattning, vissa av de konstaterade bristerna ha kunnat åtgärdas.

Näringsutskottet anser således att regeringen bör återkomma med en proposition på detta område efter en grundlig analys och efter en bred remissomgång.

Med hänvisning till vad som sagts anser näringsutskottet att riksdagen bör avslå den nu aktuella propositionen. Detta innebär att ovan nämnda motioner tillstyrks av utskottet i berörda delar.

I den utvärdering som näringsutskottet förordar bör även tas upp förslagen i motion 1999/2000:Ub25 (m) om att den mer tillämpade tekniska forskningens skall sammanföras i en ny myndighet med brett ansvarsområde.

Särskilt yttrande

Ingegerd Saarinen (mp) anför:

Näringsutskottet konstaterar att regeringen inte lägger fram något förslag om lokalisering av den nya FoU-myndigheten och har inte något att erinra mot att regeringen beslutar i lokaliseringsfrågan. Det får förutsättas att regeringen i sin diskussion om lokaliseringen av de berörda myndigheterna aktualiserar de gällande principerna för utlokalisering av statliga myndigheter.

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har berett bl.a. bostadsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering jämte eventuella motioner.

Bostadsutskottet behandlar i yttrandet främst de frågor i propositionen och motionerna som avser forskning kring den byggda miljöns kvalitet och långsiktiga hållbarhet, dvs. i huvudsak de forskningsområden som Byggeforskningsrådet i dag stöder. De motionsförslag som behandlas helt eller delvis är förslagen i motionerna 1999/2000:Ub25 (m) yrkandena 1, 5 och 6, 1999/2000:Ub26 fp) yrkande 1, 1999/2000:Ub27 (c) yrkande 1 samt 1999/2000:Ub28 (kd).

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i yttrandet det förslag till ny myndighetsorganisation för forskningsfinansieringen som lagts fram i proposition 1999/2000:81. Samtliga behandlade motionsyrkanden avstyrks.

Till yttrandet har fogats fyra avvikande meningar till förmån för motionsförslag (m), (kd), (c) respektive (fp) om avslag på propositionen.

Skrivelser och uppvaktningar

Inför utskottet har synpunkter på förslaget lämnats av företrädare för Byggeforskningsrådet, Föreningen för samhällsplanering samt Svenska Byggbranschens Utvecklingsfond (SBUF).

I ärendet har skrivelser inkommit från Byggdok, Föreningen för samhällsplanering samt SBUF.

Utskottet

En ny myndighetsorganisation för forskningsfinansiering

Enligt propositionen ställer vetenskapens och samhällets snabba förändring och ökade komplexitet allt högre krav på samarbete över ämnes- och sektorsgränser samt förmåga till omprioriteringar. Den nuvarande organisationen för de forskningsfinansierande organen förmår enligt propositionen inte svara mot dessa nya krav på ett optimalt sätt. Det finns därför skäl att införa en ny struktur som bättre kan hantera de nya utmaningarna. En ny myndighetsorganisation med färre myndigheter än i dag bör enligt propositionen inrättas. Sammanfattningsvis anges syftet vara att skapa en ny organisation för forskningsfinansiering som gör det möjligt att kraftsamla på viktiga vetenskapliga områden, främja samarbete mellan forskning och utvecklingsar-

bete samt förbättra spridningen av information om forskningen och dess resultat.

Regeringens förslag till ny myndighetsorganisation innebär i korthet följande:

Med stöd av en ny lag inrättas Vetenskapsrådet. Rådets uppgift skall vara att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet. Till Vetenskapsrådet förs de ansvarsområden som i dag handhas av Forskningsrådsnämnden, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet och Teknikvetenskapliga forskningsrådet. Dessa myndigheter avvecklas.

Ett områdesinriktat forskningsråd för sociala frågor och arbetsliv inrättas. Detta råd övertar de ansvarsområden som i dag handhas av Socialvetenskapliga forskningsrådet samt delar av ansvarsområdet för Rådet för arbetslivsforskning. Som en följd av detta avvecklas Socialvetenskapliga forskningsrådet.

Dessutom inrättas ett områdesinriktat forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering. Rådet ges ansvar för de områden som i dag handhas av Skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR) och Byggningsrådet (BFR) samt delar av Naturvårdsverkets uppgifter och anslag inom forskningsområdet. Skogs- och jordbrukets forskningsråd och Byggningsrådet avvecklas därmed.

En FoU-myndighet inrättas för behovsstyrd forskning och utvecklingsarbete till stöd för innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt. Den nya myndigheten övertar de ansvarsområden som i dag handhas av Kommunikationsforskningsberedningen, de FoU-finansierande delarna av NUTEK samt delar av ansvarsområdet för Rådet för arbetslivsforskning. Samtidigt avvecklas Kommunikationsforskningsberedningen och Rådet för arbetslivsforskning.

Slutligen inrättas ett Forskningsforum med uppgift att verka för dialog och samverkan mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänheten och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen.

För att förbereda och genomföra bildandet av de nya myndigheterna tillsätts en organisationskommitté.

De nya myndigheterna bör enligt propositionen kunna påbörja sin verksamhet den 1 januari 2001.

Den föreslagna nya myndighetsorganisationen kommer enligt propositionen att innebära en omfördelning av medel på statsbudgeten mellan ett antal anslag och möjligen också mellan utgiftsområden. Regeringen aviserar mot denna bakgrund sin avsikt att återkomma i budgetpropositionen för budgetåret 2001 med en närmare redovisning av förändringarna på anslagsnivå och eventuella förändringar på utgiftsområden.

Ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering

Forskningen om ett hållbart samhälle är ett enligt propositionen högt prioriterat område där det ställs höga krav på att kunna kraftsamla kring särskilt viktiga frågor och därmed skapa möjlighet till omprioriteringar. Snabba förändringar i omvärlden och nya uppkommande problemställningar skapar

ett ökat behov av flexibilitet. Enligt propositionen saknar emellertid den nuvarande myndighetsorganisationen en stark aktör som kan utgöra basen för långsiktig forskning om ett hållbart samhälle. Ett områdesinriktat forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering bör enligt förslaget därför inrättas. Det nya forskningsrådet skall enligt förslaget överta ansvaret för den forskning som nu stöds av BFR och SJFR samt delar av den forskning som i dag stöds av Naturvårdsverket. Som en följd av detta avvecklas Byggeforskningsrådet samt Skogs- och jordbrukets forskningsråd.

Som skäl för att den forskning som i dag stöds av BFR skall ingå i det nya forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering anförs bl.a. att forskningen syftar till att främja den byggda miljöns långsiktiga hållbarhet och kvalitet och till att underlätta omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle. Enligt regeringsförslaget finns det inom alla forskningsprogram som BFR finansierar forskning som rör de tekniska, ekonomiska och sociala förutsättningarna för en ekologiskt hållbart byggd miljö. Hållbarhetsaspekterna berör t.ex. samhällsplaneringen, infrastrukturfrågorna och energisystemen. Samtidigt anges det vara viktigt att forskningen ger bidrag till den bostadspolitiska utvecklingen.

Forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering skall enligt förslaget svara för grundläggande forskning på initiativ av forskare och för program där samhällsrelevansen står i centrum. Det innebär att det nya forskningsrådet skall svara för stöd till forskning inom bl.a. följande forskningsområden:

- samhällets omställning till en ekologiskt hållbar utveckling,
- naturresursutnyttjande, materialflöden och kretslopp,
- samhällsplanering, bygg- och förvaltningsforskning,
- landsbygdsutveckling och
- arkitektur- och kulturmiljö.

När det gäller forskningens inriktning m.m. uttalas i propositionen bl.a. följande. Rådet skall ha ett särskilt ansvar för att främja forskning för en hållbar utveckling, tillsammans med andra forskningsfinansiärer. Det skall vidare genom forskningsinsatser främja en hållbar utveckling baserad på naturvetenskaplig, teknisk och samhällsvetenskaplig forskning. Som ett exempel på detta nämns samhällsplanering sedd ur ett perspektiv av hållbar utveckling. Rådet skall verka för att genusperspektivet får ett stort genomslag i forskningen och för jämställdhet mellan kvinnor och män inom forskningen. Forskningsrådet skall stödja forskning för att tillgodose samhällets behov av kunskap för att främja den byggda miljöns kvalitet och långsiktiga hållbarhet.

I fråga om rådets arbetsformer uttalas bl.a. att dessa måste underlätta en samlad bedömning av vetenskaplig kvalitet och sektorsrelevans. Vidare skall ett nära samarbete eftersträvas mellan olika discipliner med speciell uppmärksamhet riktad mot möjligheterna att öka mång- och tvärvetenskapliga forskningsinsatser. En dialog måste föras med olika forskningsråd, forskningsfinansierande myndigheter och andra forskningsfinansiärer för att möjliggöra kraftfulla gemensamma satsningar och undvika att forskningsinsatser hamnar i ett vakuum mellan olika finansiärer. Vissa delar av den problemori-

enterade forskningen kan enligt propositionen med fördel organiseras i form av särskilda programområden. Ett exempel på nära samverkan mellan statliga forskningsfinansiärer och näringsliv samt andra aktörer är det samspel i finansieringsfrågor som skett inom ramen för BFR:s arbete. Det anges därför vara angeläget att denna typ av samverkan kan fortsätta och utvecklas.

Forskningsrådet skall ledas av en styrelse med 13 ledamöter. Av dessa skall ordföranden jämte fem ytterligare ledamöter utses av regeringen. Övriga sju utses av forskarsamhället genom ett förfarande med elektorval. Det är enligt propositionen angeläget att uppnå en jämn könsfördelning i styrelsen. Vid rådet skall finnas en av styrelsen, för högst sex år, utsedd huvudsekreterare med hög vetenskaplig kompetens.

Förslag om avslag på propositionen lämnas i fyra motioner. I flera av dessa lämnas därtill alternativa förslag till ny myndighetsorganisation för forskningsfinansieringen.

Regeringens förslag avvisas i Moderata samlingspartiets partimotion 1999/2000:Ub25 yrkande 1. Det sker bl.a. med hänvisning till att en kunskapsmiljö i världsklass måste byggas nedifrån. En översiktlig strategi måste därför skapas – en strategi som kan sammanfattas i fyra utmaningar. Enligt den fjärde av dessa utmaningar kräver den mest avancerade kunskapsutvecklingen samlade insatser. För att stärka den avancerade forskningen föreslås mot denna bakgrund att fem nya forskningsfinansierande institutioner inrättas. Enligt motionens yrkande 5 bör ett forskningsråd för jordbruk, skogsbruk, trä och livsmedel inrättas. Det nya rådet skall enligt förslaget ta över delar av den verksamhet som BFR i dag svarar för. I yrkande 6 förordas att en myndighet för teknisk och industrirelaterad forskning tillskapas som bl.a. skall ha ansvar för huvuddelen av den verksamhet som BFR i dag svarar för.

Forskningens kvalitet beror enligt motion 1999/2000:Ub26 (fp) inte i första hand på organisatoriska förändringar. I stället måste intresset riktas mot vilka ekonomiska medel som ställs till förfogande och hur forskningens frihet skall garanteras. Enligt motionen kan det ifrågasättas varför två forskningsråd skall inrättas vid sidan av vetenskapsrådet, när det är en kraftsamling som eftersträvas. När det gäller forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering får detta en enligt motionen tydligt politisk profil som leder till att det blir regeringens förlängda arm i fråga om vilken forskning som skall bedrivas. Enligt motionens yrkande 1 bör propositionen avslås och regeringen ges i uppdrag att återkomma med ett nytt förslag till organisation för forskningsfinansieringen.

Enligt motion 1999/2000:Ub27 (c) yrkande 1 bör regeringens förslag avvisas främst med hänsyn till att finansieringen av verksamheten är oklar. I stället bör en ny beredning inledas där såväl de politiska partierna som forskningsintressenterna deltar. En förutsättning för en ny organisation anges bl.a. vara att den inte får leda till minskade resurser totalt sett. Samtidigt uttalas att den organisation som regeringen föreslagit kan leda till en onödig maktkoncentration.

Även i motion 1999/2000:Ub28 (kd) yrkas avslag på propositionen. Samtidigt begärs ett nytt förslag från regeringen i enlighet med de principer för en helhetslösning för finansieringen av forskningen som lagts fram i motion-

en. Enligt motionen bör förslaget avvisas bl.a. därför att det inte inkluderar lärosäten och det inte tydligare redovisar intentionerna med den nya strukturen. Utgångspunkt för en ny organisation bör enligt motionen i stället vara att i första hand via fakultetsanslagen garantera forskningsresurser. Samtidigt föreslås att ett nytt områdesinriktat forskningsråd för samhällsplanering, bygg- och bostadsforskning samt kommunikationsforskning inrättas. Det nya rådet bör bl.a. tillkomma för att stärka genusperspektivet i forskningen och för att säkra näringslivets fortsatta ansvarstagande för forskningen.

Med anledning av vad som i proposition och motioner föreslagits beträffande myndighetsstrukturen för finansieringen av forskningen kring samhällsplanering samt byggande och boende vill utskottet anföra följande.

Såväl propositionen som motionerna ger uttryck för uppfattningen att det finns skäl att omstrukturera den forskningsfinansierande myndighetsorganisationen. Utskottet delar denna uppfattning. Det frågan gäller är hur den nya myndighetsstrukturen bör se ut för att bäst svara mot de nya krav som samhället ställer på forskningen.

En ökad komplexitet i samhället och en stegrad förändringstakt ger delvis nya betingelser för forskningen. Det framstår därför som naturligt att söka tillskapa en myndighetsstruktur som ger förutsättningar för en ökad bredd och flexibilitet i samhällets stöd till forskningen. Ett uttalat mål med den föreslagna nya myndighetsorganisationen är också att den skall ge möjlighet till omprioriteringar och till ett ökat samarbete över ämnes- och sektorsgränser. Samtidigt är det naturligtvis viktigt att den forskningsfinansiering som redan i dag har en tvärvetenskaplig inriktning med en god förmåga till anpassning även fortsättningsvis hålls samman. Det ligger enligt utskottets mening mot denna bakgrund ett värde i att Bygghörsningsrådets verksamhet i sin helhet förs till ett forskningsråd tillsammans med andra angränsande forskningsområden. Även om det i och för sig kan diskuteras vilka närliggande forskningsområden som bör föras samman har utskottet inte funnit anledning till annan bedömning än att den av regeringen föreslagna nya organisationen för forskningsfinansiering i allt väsentligt bör kunna svara mot de uppsatta målen.

När det gäller det föreslagna områdesinriktade forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering finns det enligt utskottets mening anledning att något beröra inriktningen av dess verksamhet.

Forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering kommer att överta ansvaret för de uppgifter som Bygghörsningsrådet i dag har. Verksamheten vid BFR kan enkelt uttryckas som att den har sin inriktning mot problemorienterad forskning där vetenskaplig kvalitet och nyttokvalitet är vägledande. Det är enligt utskottets mening viktigt att den framtida forskningen kring planering, byggande och förvaltning också får denna inriktning. Inte minst viktig är en bred tillämpning av kvalitetskraven med hänsyn till den omfattande samfinansiering av forskningsprojekt som i dag kommer till stånd där också bygg- och bostadssektorn tar ett betydande ekonomiskt ansvar. Även i regeringsförslaget framhålls att det är angeläget att denna typ av samverkan kan fortsätta och dessutom utvecklas. Det får mot denna bakgrund förutsättas att också det nya forskningsrådet kommer att sträva efter att inte bara bibehålla utan även öka den samfinansierade forskningen. En förut-

sättning för att så skall bli fallet är bl.a. att en fortlöpande dialog förs med andra forskningsfinansiärer och att bygg- och bostadssektorn i vid mening får ett berättigat inflytande över forskningens inriktning. Målet bör sålunda vara att genom en nära samverkan mellan statliga forskningsfinansiärer och näringsliv samt andra aktörer möjliggöra kraftfulla gemensamma satsningar och undvika att forskningsinsatser hamnar i ett vakuum mellan olika finansiärer.

Ett uttalat mål för det nya forskningsrådet är att det skall stödja forskning som uppfyller höga krav på kvalitet och samtidigt har relevans för de berörda samhällssektorerna. Bostadsutskottet delar självfallet denna uppfattning. Det innebär att forskningen kring samhällsbyggnadsfrågor måste syfta till en långsiktigt hållbar utveckling och ha sin utgångspunkt i hela samhällets behov. Den forskning som rådet finansierar bör sålunda röra de tekniska, ekonomiska och sociala förutsättningarna för en hållbar samhällsutveckling. Utan att i detalj beröra de forskningsområden som med denna utgångspunkt blir aktuella vill utskottet peka på vikten av att stödja forskning som avser samhällsbyggandet i vid mening. Det innebär att rådets ansvarsområde förutom planerings-, bygg- och bostadsfrågor också bör omfatta frågor om stads-, tätorts- och landsbygdsutveckling liksom näraliggande infrastrukturfrågor. På ett övergripande plan skall rådet verka för att genusperspektivet får ett stort genomslag i forskningen. Som framhålls i propositionen är det dessutom viktigt att forskningen ger bidrag till den bostadspolitiska utvecklingen.

I sitt förslag till ny myndighetsorganisation framhåller regeringen den nära koppling som Byggforskningsrådets nuvarande ansvarsområde har till de forskningsområden som den nya FoU-myndigheten kommer att ansvara för. Framför allt anges detta gälla delar av Kommunikationsforskningsberedningens nuvarande forskning. Ett nära samarbete mellan forskningsrådet och FoU-myndigheten i dessa frågor är enligt regeringen därför av största vikt. Utskottet delar denna uppfattning. Inte minst gäller det mot bakgrund av den breda definition av det nya forskningsrådets ansvarsområde i fråga om samhällsbyggandet som utskottet nu uttalat sig för. Även det ansvar FoU-myndigheten kommer att få för finansieringen av forsknings-, utvecklings- och demonstrationsverksamhet som svarar mot bl.a. näringslivets behov motiverar enligt utskottets mening en kontinuerlig och fortlöpande samverkan.

En förutsättning för att forskningen skall få den samhällsnytta som eftersträvas är naturligtvis att den är av hög vetenskaplig kvalitet och att resultatet av forskningen snabbt kan komma till praktisk användning. Även regeringen pekar i sitt förslag på vikten av att forskningsresultat skyndsamt måste spridas för att de skall kunna påverka samhällsutvecklingen. En förutsättning för att så skall bli fallet är att effektiva informationsvägar finns tillgängliga. Byggforskningsrådet verkar i dag på olika sätt för att relevanta forskningsresultat skall nå ut till bygg- och bostadssektorn. Det får enligt utskottets mening förutsättas att också det nya forskningsrådet tar ett ansvar såväl för redan upparbetade informationskanaler som för att nya vägar för informationsspridning kan tillkomma. Målet bör sålunda vara att genom en effektiv och snabb spridning av relevanta forskningsresultat uppnå förbättringar i den byggda miljön i dess helhet.

Utifrån de aspekter bostadsutskottet har att beakta tillstyrks sålunda regeringens förslag till en ny myndighetsstruktur för forskningsfinansieringen. Samtliga motstående motionsyrkanden avstyrks.

1999/2000:UbU17
Bilaga 6

Stockholm den 4 maj 2000

På bostadsutskottets vägnar

Knut Billing

I beslutet har deltagit: Knut Billing (m), Lennart Nilsson (s), Bengt-Ola Rytta (s), Lilian Virgin (s), Owe Hellberg (v), Inga Berggren (m), Anders Ygeman (s), Siw Wittgren-Ahl (s), Sten Lundström (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Carl-Erik Skårman (m), Helena Hillar Rosenqvist (mp), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp), Carina Adolfsson (s), Ewa Thalén Finné (m) och Annelie Enochson (kd).

Avvikande meningar

1. Den forskningsfinansierande myndighetsorganisationen

Knut Billing (m), Inga Berggren (m), Carl-Erik Skårman (m) och Ewa Thalén Finné (m) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som under rubriken Ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering börjar med "Såväl propositionen" och slutar med "motionsyrkanden avstyrks" bort ha följande lydelse:

Om Sverige skall bli det kunskapsland som regeringen säger sig vilja skapa måste kunskapsutvecklingen sättas i centrum. Så är inte fallet i dag. En kunskapsmiljö i världsklass måste byggas nedifrån. Det innebär att vi måste börja med att reformera alltifrån grundskolan till forskarutbildningen. På denna grund kan sedan en hållbar struktur för den statliga forskningsfinansieringen skapas.

Den strategi som måste tillämpas för att nå de uppsatta målen kan sammanfattas i fyra utmaningar.

1. Sverige måste utveckla en grundläggande utbildning av högsta kvalitet.
2. Den högre utbildningen och forskningen måste erbjudas i varierande former.
3. Utbildningen och forskningen måste anpassas till att utnyttja ny informationsteknologi.
4. Den mest avancerade kunskapsutvecklingen kräver samlade insatser.

För att svara mot den fjärde av dessa utmaningar – samlade insatser för den mest avancerade kunskapsutvecklingen – bör en helt ny struktur skapas med fem nya forskningsfinansierande institutioner. Två av dessa nya institutioner bör få uppgifter som avser frågor om samhällsbyggandet i vid mening. Det gäller för det första det forskningsråd för jordbruk, skogsbruk, trä och livs-

medel som bör inrättas för att stärka forskningen för några av Sveriges mest grundläggande basnäringar. Detta nya forskningsråd bör ta över delar av den verksamhet inom bl.a. bygg- och träteknisk forskning som BFR i dag svarar för. För det andra gäller det den nya myndighet för teknisk och industrirelaterad forskning som bör tillskapas för stöd till nya teknologier inom bl.a. informations- och materialteknik. Den nya myndigheten bör överta ansvaret för huvuddelen av den verksamhet som BFR i dag svarar för. Myndighetens insatser bör syfta till att grundforskningens resultat snabbt skall kunna föras ut i praktisk tillämpning.

Vad utskottet nu med anslutning till motion 1999/2000:Ub25 (m) yrkandena 1, 5 och 6 anfört om en ny struktur för forskningsfinansieringen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottets ställningstagande i denna del innebär att regeringens förslag avstyrks.

2. Den forskningsfinansierande myndighetsorganisationen

Ulla-Britt Hagström (kd) och Annelie Enochson (kd) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som under rubriken Ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering börjar med "Såväl propositionen" och slutar med "motionsyrkanden avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den principiella uppfattningen att dagens forskningsfinansierande organisation måste reformeras. I dag är ansvarsförhållandena för olika forskningsområden oklara, vilket innebär att helhet och överblickbarhet saknas. Däremot tvingas utskottet konstatera att det förslag som regeringen nu lagt fram inte löser dessa problem. Vad som erfordras är i stället en ny myndighetsstruktur som baseras på bl.a. följande förutsättningar:

- landets lärosäten skall inkluderas,
- trygghet och konkurrens skall säkras när det gäller forskarnas finansiering,
- forskningens kvalitet och effektivitet skall gynnas.

För att en ny struktur skall svara mot dessa mål måste de forskningsorgan som tillskapas ha som utgångspunkt att stödet skall avse forskning som utgår från människans behov. Det innebär att de olika organen skall vara tvärvetenskapliga till sin karaktär samtidigt som det ömsesidiga samarbetet mellan olika forskare uppmuntras.

Forskningen om samhällsplanering och om våra bostäder täcker ett brett område som är grundläggande för hur vår vardag kommer att gestalta sig. Det finns därför anledning att lyfta fram denna forskning. Forskningen kring vår byggda miljö bör sålunda hållas samman i en egen myndighet samtidigt som den knyts närmare till angränsande forskningsområden. I enlighet med förslaget i motion 1999/2000:Ub28 (kd) bör ett nytt områdesinriktat forskningsråd för samhällsplanering, bygg- och bostadsforskning samt kommunikationsforskning inrättas. Det nya rådet bör bl.a. få till uppgift att stärka genusperspektivet i forskningen och att säkra näringslivets fortsatta ansvarsstagande för forskningen.

Vad utskottet nu med anslutning till motion 1999/2000:Ub28 (kd) anfört om principerna för myndighetsorganisationen för finansieringen av forskningen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottets

3. Den forskningsfinansierande myndighetsorganisationen

Rigmor Stenmark (c) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som under rubriken Ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering börjar med "Såväl propositionen" och slutar med "motionsyrkanden avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den i motion 1999/2000:Ub27 (c) uttryckta uppfattningen att regeringens förslag bör avvisas. Som framhålls i motionen talar inte minst oklarheter kring finansieringen av verksamheten för att förslaget inte kan genomföras. I stället bör en ny beredning inledas där såväl de politiska partierna som forskningsintressenterna deltar.

Den nu förordade beredningen bör ha som utgångspunkt att reformera forskningspolitiken som sådan. Det innebär bl.a. att forskningens inriktning och organisation liksom sättet att stödja den måste sättas i relation till vilka medel som kan och bör ställas till förfogande. Det är alltså inte tillräckligt att som regeringen föreslår bara genomföra organisatoriska förändringar bland de forskningsfinansierande myndigheterna. Dessutom kan invändningar mot den föreslagna strukturen som sådan resas. Den av regeringen föreslagna myndighetsorganisationen skulle leda till en maktkoncentration som riskerar att minska den framtida forskningens bredd och fortsatta utveckling. En absolut förutsättning för en ny organisation är sålunda att bidra till en pluralism i forskningsfinansieringen som garanterar att forskningen får en tillräcklig bredd och djup. En ytterligare förutsättning bör dessutom vara att en ny organisation inte får leda till minskade forskningsresurser totalt sett.

Vad utskottet nu med anslutning till motion 1999/2000:Ub27 (c) yrkande 1 anfört om principerna för myndighetsorganisationen för finansieringen av forskningen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottets ställningstagande i denna del innebär att regeringsförslaget avstyrks i sin helhet.

4. Den forskningsfinansierande myndighetsorganisationen

Yvonne Ångström (fp) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som under rubriken Ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering börjar med "Såväl propositionen" och slutar med "motionsyrkanden avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion 1999/2000:Ub26 (fp) om att forskningens kvalitet inte i första hand beror på organisatoriska förändringar för de finansierande myndigheterna. En fri och obunden forskning förutsätter först och främst en utbildning och ett utbildningsväsen som på olika sätt stimulerar framväxten av en forskning med både bredd och djup. Avgörande för forskningens framtid är därför i första hand vilka ekonomiska medel som kan ställas till förfogande och hur forskningens frihet kan garanteras. Först när dessa två frågor har besvarats kan frågan om myndighetsorganisationen för forskningsfinansieringen lösas.

Det nu anförda leder utskottet till uppfattningen att regeringens förslag bör avvisas. I stället bör en ny beredning inledas där utgångspunkten är att den forskningsfinansierande strukturen skall ses i ett större forskningspolitiskt sammanhang. En grund bör sålunda läggas där självständiga och stimulerande forskningsmiljöer skapas. Först därefter bör frågan om hur den forskningsfinansierande myndighetsorganisationen skall se ut tas upp till prövning. Denna struktur kan alltså inte ses isolerad från forskningen som sådan. Det innebär bl.a. att också myndighetsorganisationen skall garantera att forskningens frihet inte sätts i fara och att den inte leder till en politisk styrning av vilka forskningsinsatser som bör åtnjuta samhällets stöd.

Vad utskottet nu med anslutning till motion 1999/2000:Ub26 (fp) yrkande 1 anfört om principerna för myndighetsorganisationen för finansieringen av forskningen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottets ställningstagande i denna del innebär att regeringens förslaget avstyrks i sin helhet.

Sammanfattning.....	1
Propositionen.....	2
Motionerna	2
Utskottet	5
Inledning.....	5
Huvuddragen i den föreslagna myndighetsorganisationen.....	5
Förslag om avslag på propositionen, m.m.....	6
Vetenskapsrådet, m.m.	7
Ett forskningsråd för sociala frågor och arbetsliv	10
Ett forskningsråd för miljö, lantbruk och samhällsplanering	11
Forskningsrådets styrelser, arbetsformer, m.m.....	11
En myndighet för forskning och utveckling.....	13
Forskningsforum.....	14
Genomförande, m.m.	15
Godkännande av riktlinjer, m.m.	16
Hemställan	16
Reservationer.....	18
1. Avslag på propositionen (mom. 1) – m, kd, c, fp.....	18
2. Remissbehandling, m.m. (mom. 2, 3, 9, 13) – fp.....	19
3. Fasta resurser för forskning, m.m. (mom. 3, 14, 17) – c	20
4. En samlad forskningsbudget (mom. 5) – m, c, fp	21
5. Vetenskapsrådet, m.m. (mom. 6, 10, 11, 15, 16 och 18) – m.....	22
6. Indelningen i ämnesråd (mom. 8) – c, fp	24
7. Den politiska styrningen av forskningsråden (mom. 12) – m, fp	24
Bilagor	
1. Regeringens lagförslag.....	25
2. Socialutskottets yttrande 1999/2000:SoU6y	26
3. Trafikutskottets yttrande 1999/2000:TU1y	34
4. Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 1999/2000:MJU2y	41
5. Näringsutskottets yttrande 1999/2000:NU4y.....	50
6. Bostadsutskottets yttrande 1999/2000:BoU7y	58